

PETAR TRINAJSTIĆ, predavanje

GROMAČE

kao umjetničko nadahnuće

u sklopu projekta KRČKE GROMAČE

SREDNJE ŠKOLE HRVATSKI KRALJ ZVONIMIR KRK

KRK, 10 lipnja 2013.

KRČKE GROMAČE kao umjetničko nadahnuće

MRGARI, MOŠUNE, GUMNA, LOKVE

ZAŠTO OVO PREDAVANJE O KRČKIM GROMAČAMA ZAPOČINJEM SA RUŽOM?

LATICA
RUŽE

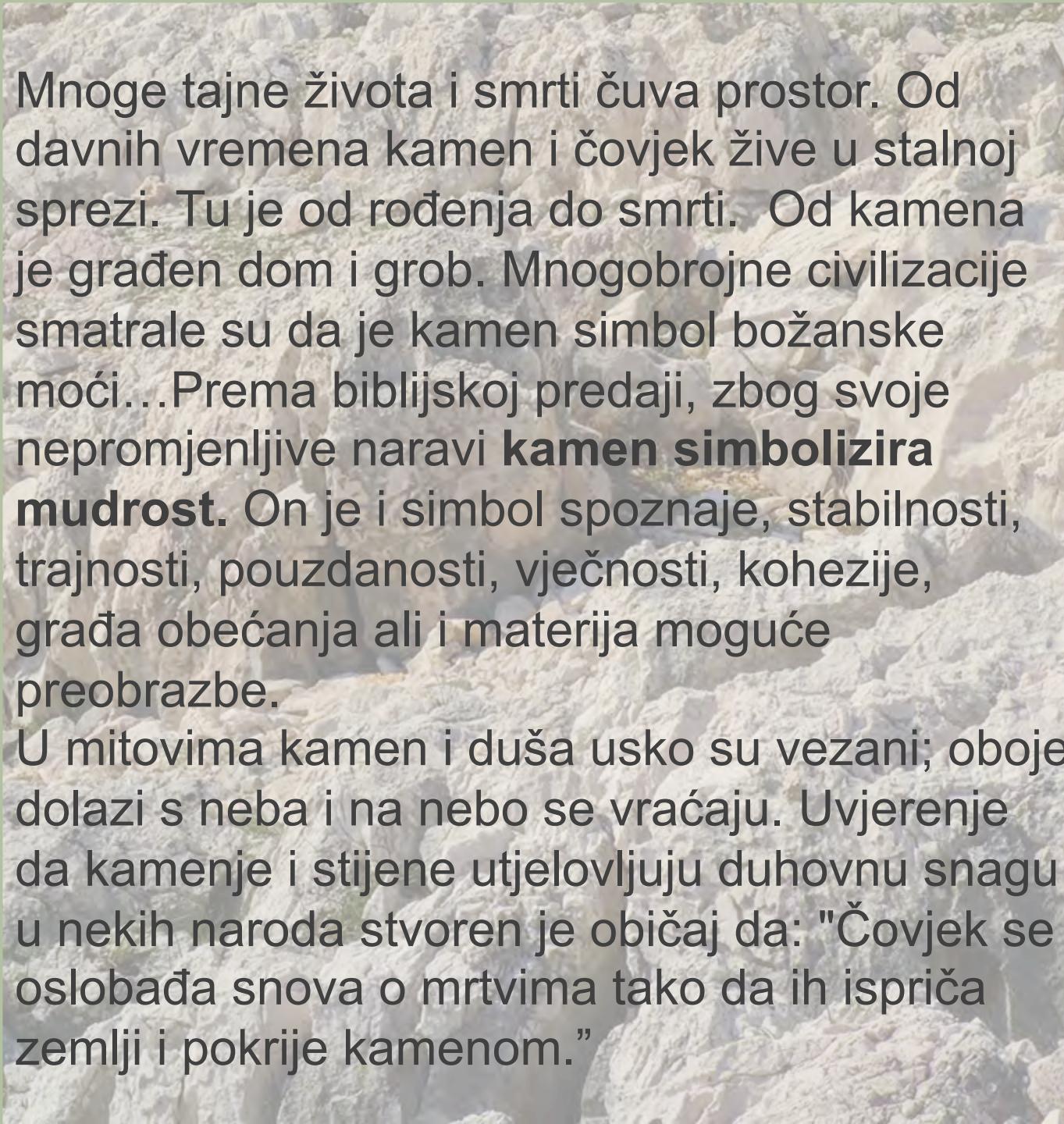
KAMEN

ZEMLJA

DA LI VAM JE SADA MOŽDA JASNIJE?

takozvanu zlatnu ružu nekad su pape blagoslivljali četvrte korizmene nedjelje kao simbol duhovne moći i znanja, uskršnjuća i besmrtnosti

zbog simbolizma preporoda ruže se od antike polažu na grobove

Mnoge tajne života i smrti čuva prostor. Od davnih vremena kamen i čovjek žive u stalnoj sprezi. Tu je od rođenja do smrti. Od kamena je građen dom i grob. Mnogobrojne civilizacije smatrале су да је камен симбол боžanske моћи... Prema библијској предаји, због своје непромјенљиве нарави **kamen simbolizira mudrost**. On је и симбол спознaje, стабилности, trajnosti, pouzdanosti, vječnosti, kohezije, građa obećanja ali i materija moguće preobrazbe.

U mitovima kamen i duša usko su vezani; oboje dolazi s neba i na nebo se vraćaju. Uvjerenje da kamenje i stijene utjelovljuju duhovnu snagu u nekih naroda stvoren je običaj da: "Čovjek se oslobađa snova o mrtvima tako da ih ispriča zemlji i pokrije kamenom."

KAMEN

Kamenje nije imalo samo obrambenu nego i duhovnu snagu pa su i grobovi imali oblik gomila. Među kamenje polagalo se tijelo mrtvaca, u zaklon, koji štiti umrloga od vidljivih i nevidljivih zala i gdje će započeti brza transformacija tijela u vječni život. Maklavun, brdo i istoimeni tumul ili mogila iz brončanog doba smješten blizu sela Šošići kraj Rovinja. Prema načinu zgrčenog ukopa, pronađenoj keramici i brončanoj oštrici radi se o građevini staroj oko 4.000 godina. Iznimnost ovog tumula je prisutnost ulaznog hodnika (dromosa) te pogrebna komora (tholos).

MARCHESETI
1903. u djelu
Castellieri
preistorici piše:
o nestručno
prekopanoj
kružnoj
kamenoj gomili
s četvrtastom
grobnicom u
sredini u kojoj
je zatečen
kostur.
Keramički
ostaci su stari
od 1250.-1000.
g. pr. Krista

VRBNIK – KOSTRIJ

Smatra se da kamen pročišćuje dušu, smiruje ju, ali da je duhovna snaga malog kamenja slaba ali ako se ujedini s ostalim dušama bezbrojnog kamenja onda duša hrpe postaje velika duhovna snaga. Takvim vjerovanjem neki znanstvenici objašnjavaju nastanak mogila, pogotovo onih velikih uz puteve gdje bi prolaznik na grob, gomilu (gromačinu) bacio kamen za duhovnu snagu pokojnika i tako su kroz duže vremensko razdoblje nastale velike hrpe kamenja. **Taj isti običaj naših predaka i mi danas simbolično njegujemo u nešto izmjenjenom obliku, a da toga nismo ni svjesni kada na ljes pokojnika bacimo grumen zemlje ili danas sve češće latice cvijeća obično ruže..**

A da je uvjerenje da kamen jača vjeru i duhovnu snagu još živo svjedoče brojni hodočasnici koji sa svetih mesta najčešće sa sobom ponesu neki kamenčić kojeg će trajno čuvati ili dati ugraditi u neku građevinu. **Puno toga što nesvjesno čini suvremeni čovjek potvrđuje da je čovjek svojim ponašanjem mnogo stariji nego što se misli i da u nama živi okamenjeni duh predaka, odnosno njihova trajna prisutnost u brojnim simbolima.**

DUHOVNA SNAGA KAMENA

Gradnja kamenja na kamen simbolizira izgradnju duhovnoga zdanja. Petar je proglašen temeljnom stijenom Crkve (Matej, 16, 18), odnosno prvim kamenom zgrade. "...kamen predstavlja vjernika čvrsta i odlučna po postojanosti vjere i po vrlini vjernosti".

An aerial photograph of a rugged coastline. The foreground shows a steep, rocky hillside with patches of green vegetation and small fields. A deep blue sea curves along the coast, with several small, rocky islands or peninsulas extending into it. The sky is clear and blue.

Ne idi onamo kamo bi te put odveo. Kreni tamo gdje
puta nema i ostavi za sobom trag...

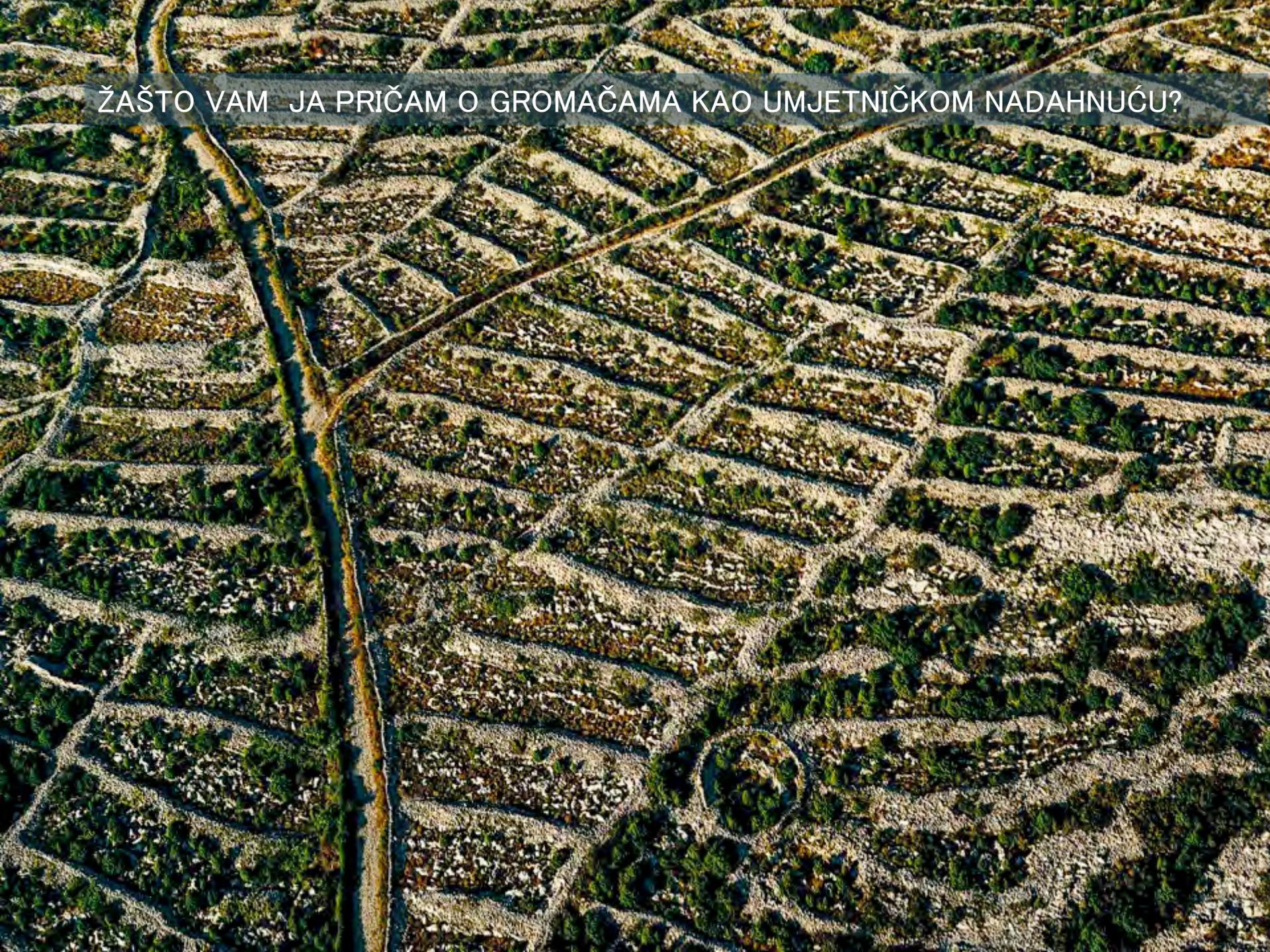
PRILETI i VINCA autor PETAR TRINAJSTIĆ 1985.

Kameni suhozidi ili gromače jedan su od najvrednijih elemenata otočne materijalne kulturne baštine koje svjedoče o životu čovjeka na otoku još od prapovijesnog doba.

Tisućljećima iz nužde ulazeći milijarde sati mukotrpna rada, humanizirajući i kultivirajući pejzaž, snagom volje i muke u borbi za preživljavanjem stvarao je Krčanin nesvjesno fantastične likovne vizije, čudnu geometriju, arhitekturu i skulpturu. Oslobađajući od kamena škrtu zemlju, čovjek ju je tim istim kamenom zarobljavao, ograjući je gromačama. Rađale su se pačetvorine, trokuti, krugovi, neobični oblici, fantastični kovitlac ritma linija golog kamena u kamenu prostranstvu. Stvorena je poezija kamena.

ŽAŠTO VAM JA PRIČAM O GROMAČAMA KAO UMJETNIČKOM NADAHNUĆU?

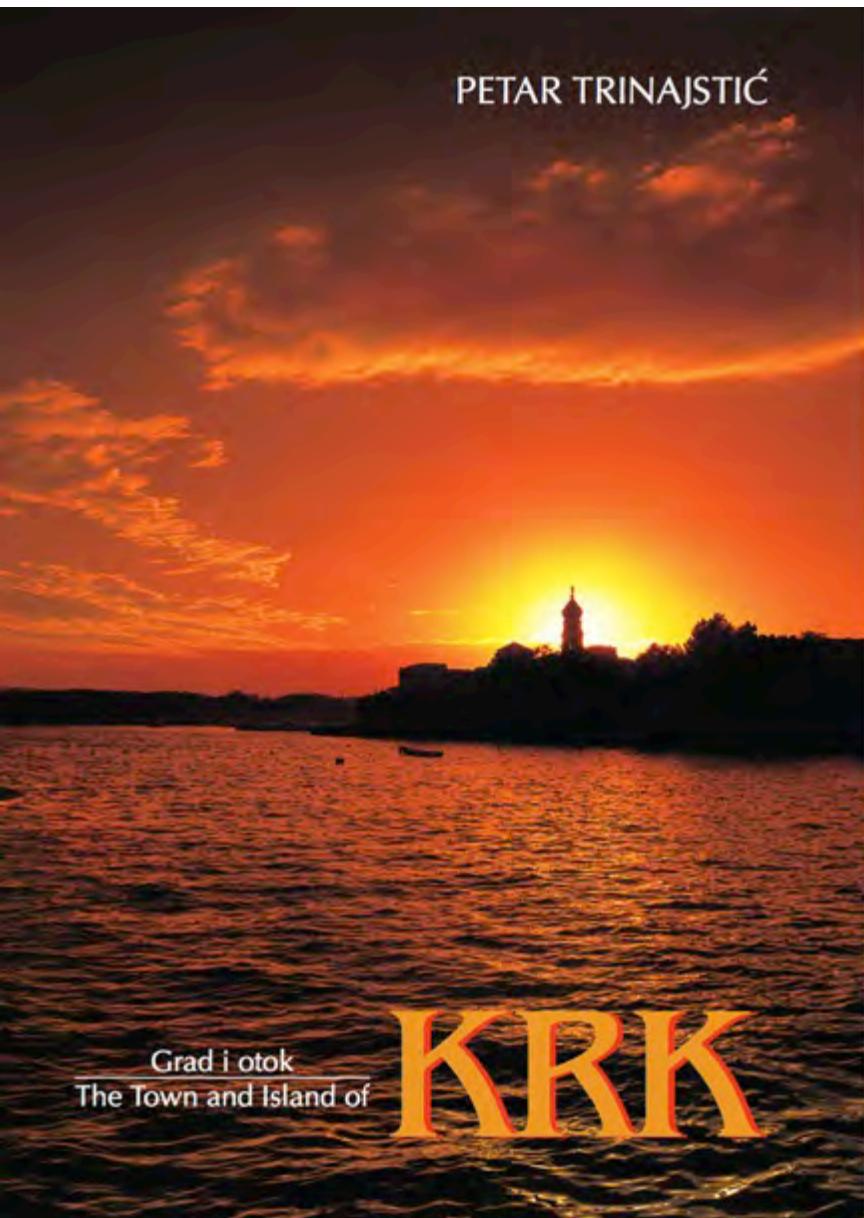

Petar Trinajstić prima Nagradu Grada Rijeke u HNK I. pl. Zajca.
U pozadini je svečani zastor sa slikom Gromače Otona Glihe

KLIKNI NA OVAJ TEKST AKO ŽELIŠ
POGLEDATI FILM

OTOK

Snimljeno na otoku KRKU 1979 godine

PETAR TRINAJSTIĆ

U povjesnom prikazu Trinajstić sebi dozvoljava iskorak u vlastiti osjećaj i premišljanje stvarnosti oko sebe. Zato njegov povjesni prikaz nije stereotipno iznošenje povijesnih događaja i političkih promjena tijekom povijesti, već bilježenje onoga što je dugotrajno motrio, što je iz prikajka "vrebao" poput strastvenog lovca. Tu Trinajstić postaje lirik i etnolog u isto vrijeme. Pomnivo sluša tugaljivu priču starog krčkog ribara, a kao sin vrbničkog težaka pjeva hvalopoj lozi i maslini, divi se stoljetnim gromaćama i ponosi jedinstvenom glagoljicom. Trinajstiću se povijest otoka Krka osjećajno i intelektualno utisnula u srce, te nam kao u nijednoj monografiji do sada, donosi razne etnografske zabilješke. Stoga će, vjerujem, ova monografija i osjećajno obuzeti čitatelja, Krčaninu otkriti ono što svakodnevno gledajući ne vidi, a stranca zaintrigirati da što prije u stvarnosti vidi ono što u knjizi otkrije.

Dr Franjo Velčić

Stajati će kao otisak prošlih vremena u prirodi i svršeći o prošlosti sve dok ih vjetrovni i gromovi ne sruše, vode ne otplate ili obraste raslinje, ukoliko prije ne postanu prepreka čovjeku u njegovim novim namjerama, htijenjima i potrebama. Danas sve češće silni, čelični zubi buldožera nasreću u ovaj ambijent u kojem je neizmjeran rad ruku čovjekih elementarnu prirodu preobrazio u humanizirani pejsaž.

Djevičanski krajolik iznad moradog mora uronjen u pokrov plavog nebja izaziva viziju u kojoj se stapaju prošla i sadašnja vremena. Kada prolazim među tim gromačama ili ih promatram s neke uzvišice uvijek me obuzima osjećaj silnog uzbudjenja. U meni tada odjekuju bezbrojni asocijacija. U složenom mnogočinju otvara mi se tajna prošlosti. Davna prošlost čini mi se poput sadašnjosti, a sadašnjost kao prošlost. U tom pustom prostoru bez ljudi osjećam njihovu prisutnost, pričinjavaju mi se njihovi glasovi, pjesma, molitva, kletva. Jasno vidiš brojne lice krčkih težaka i pastira isibana burom i izbradzana posolicom. Razabirem kao grumen kamena žuljevit dlan svoga oca, žujem uspavanku djetinstva i jecaj pogrebne zvona, a gromače nadzivljuju čovjeka i naraštaje i govore dubokom mudrošću ako znamo slušati i gledati.

Ovo je tlo napinjalo znanitelju, izoštalo ljudsku i umjetničku senzibilnost, postalo inspiracija, čuvstveno i likovno ishodište.

Sve što je nekada bilo vrlo prezira preokrenulo se u neslučeno bogatstvo. Nadahnut drevnim znakom vremena i stvaralačkim tragom čovjeka svjetski priznati slikar krčkog pejsaža i krčkih gomača Oton Gliha zapisaо je u Omišlju: "A sve je počelo 1954. godine, kada mi se jednoga dana taj krčki pejsaž izbrazdan gomačama pričinio kao neka stara ploča klesane glagoljice. Može ta moja asocijacija izgledati čudna,

peasants and shepherds and their countless strikes of the pick, crowbar and hoe against the rock. They will stand as an imprint of times passed and testify of the past until they are leveled by the winds and thunders, washed away by water or overgrown with vegetation or they become an obstacle for man in his new intentions, desires and needs. Today with increasing frequency the mighty steel fangs of bulldozers intrude upon this landscape in which infinite labor of human hands has turned elementary nature into a humanized landscape.

The virgin landscape above the blue seas immersed into the cover of the blue skies prompts a vision in which the past and the present merge. When I pass by these gomačas or watch them from elevated ground, I am always overtaken by extreme excitement. Countless associations echo in me. In the complex polyphony, the secret of the past unravels for me. Ancient past seems to me present and the present times the past. In this desolate space without people I feel their presence, their voices, song, prayer and curse appear to me. I can clearly see numerous faces of the Krk peasants and shepherds swept by the winds and furrowed by the salt. I make out the palms of my father callous like a stone lump, I hear the childhood lullaby and the sobs of funeral bells. Gomačas, however, outlive man and generations and they speak with great wisdom if we know how to listen and watch.

This soil has strained the curiosity, sharpened the human and artistic sensibility, become an inspiration, an emotional and artistic point of departure. Everything that used to be worthy of scorn turned into unsurmised wealth. Inspired by the ancient sign of time and human creativity, the world acknowledged painter of the Krk landscape and the Krk gomačas,

čak smiješna, ali za mene je ona jednoga trenutka bila fatalna i pomogla mi razmršiti sva ona uzbudjenja koja sam godinama nosio u sebi promatrajući tu čudnu geometriju, arhitekturu i skulpturu koju je čovjek nesvesno stvarao u borbi s kamenom. Oslobadajući od kamena škrtu zemlju, čovjek ju je istim kamenom zarebljavao, ogradijući je gromačama. I tako su nastale te palčtvorine, trokuti, kružovi, taj fantastični kovitac ritma linija i ploha. Jednom su to žive i radosne boje kan sunce, a drugi put monohromne i tužne kao površina Mjeseca. Čovjeku se čini, gledajući te oblike, kao da stoji pred nekim velikim zagonetnim slovinama, dok sva realnost postaje irealna... Kad sam prije mjesec dana bio u Baški i gledao Baščansku ploču i pejsaž pred sobom, sve mi je bilo jasno. Glagoljica, to su ove male primorske njivice i plase ogradene gomačama. Samo je tako moglo nastati to zagotonito pismo, koje utjelovljuje u sebi tajanstveni zvuk sopila, meket ovaca i koza, i miris bosiljka, mažurane i magriža..."

To otkriće ritamske podudarnosti između starog pisma glagoljice klesane preplanulom rukom na kamenoj ploči i građenja kamenih nervatura gomača kromatski su preobraženi u "predmet intelektualne ljubavi" u pustolovinu u suvremenom slikarstvu. Ta umjetnost redena je ljubavi prema egzistencijalno oblikovanom krajoliku, glagoljici i gomačama sačuvala ih je za vječnost.

Kroz povijest u sudbinskoj neizbjegljivosti kamena stoljećima su tečki i dlijeto radosno zvonili, strpljivo i svečano su u nijem kamen klesali zagonetne znake - glagoljska slova i riječi, da uporno i vječno svjedoče i govore.

Oton Gliha, noted in Omišlju: "It all began in 1954 when one day this Krk landscape rutted with gomačas appeared to me as an old tablet with carved Glagolitic. This association of mine may seem odd, even laughable, but in that moment for me it was fatal and it helped me untangle for years, contemplating this strange geometry, architecture and sculpture which man had created unconsciously in the struggle with the rock. Freeing from the rock the barren soil, man captured it with this same rock, encircling it with gomačas. Thus originated these parallelograms, triangles, circles, this fantastic whirlwind of lines and surfaces. On one occasion they are vivid and cheerful colors, like the sun, on the other monochromatic and sad like the surface of the Moon. Watching these shapes, man has the impression that he stands in front of some large mysterious letters while all reality becomes unreal... When a month ago I was in Baška and saw the Tablet of Baška and the landscape in front of it, it was all clear to me. Glagolitic is the small littoral fields and pastures encircled by gomačas. Only thus could this puzzling alphabet have originated, embodying the mysterious sound of the Istrian long flute, the bleating of the sheep and goats and the fragrance of basil, marjoram and immortelle..."

This discovery of the rhythmic coincidence between the old Glagolitic alphabet carved by a tanned hand on the stone tablet and the building of the stone nature is chromatically transformed into a "subject of intellectual love," into an adventure in modern painting. Such art born out of love toward existentially

Oton Gliha, Krčki gomač, 1956. god.
Oton Gliha, Krk Gomačas, 1956

Na ovom škrtom otočkom tlu odvijek je ovca bila darežljiva hraniteljica. Na surom otočkom kamenjaru bez nje čovjek gotovo nije mogao opstati. Hrani mlijekom, maslacem, skutom, sirom, mesom. Daruje nas vunom, rumom, kožom. Zahvaljujući ovcu naši stari su se odijevali i obuvali, štitili od bure i studeni. Ovcom su se pokrivali. Od ovre su izradivali kožuće i kotige, bilje i suknja, predliva i pletiva. Na krškom tlu, tako škrtom plodnom zemljom, pomagala je svojim grojem da se iz Šake posne zemlje izvade malo žita, prosa, boba i leće. Omogućila je razvoj obrta i trgovine, kulture i pismenosti. Na prepariranoj janjeći kožici - pergameni učeni su ljudi stoljećima pisali svete knjige, ugovore, dokumente, pisma i pjesme. Vodom i vinom iz ovjih mještina gasili su žed. U ovjim mještina prenosilo se grožde, mošt, pa čak i ulje. Od njih su se pravile mišnice i gajde koje su bile izvor glazbe i zabave.

Želite li bolje upoznati istinske slike, mirise i zvukove vilinskog vel gotovo zaboravljenog svijeta obujte dobre cipole i krenite od Sv. Jurja u brdo prema Baški. U pješačkoj skitnji uskim klancima i kamenim stazama što su ih stoljećima brusili stopala otočkih težaka i pastira, te papci i kopata njihova blaga otkriti čete dušu surrog, gotovo divljeg kamenjara a istovremeno humaniziranog pejsaža. Tu gdje se nakon dugog pješačenja stiže samo korakom, jer za kotač nema puta, u tom ikonskom krajobrazu neobično ljepote koji odlikuje skladom dogodi se nešto oslobadajuće u izvježku. Onaj koji dove bez straha i s postavljanjem može pronaći svoj mir i nadahnuće. Ovdje gdje se miris mora uz strme hridi perje na kamenu visoravan između Vrbnika, Baške i Punat, caruje mir i tišina koju narušava samo krik galeba, zvuk pjelea, muket ovaca, glasovi pastira ili pak, za lošeg vremena, prasak groma, urlanje bure i valjanje teške jugovine. A kad oluja smiri snagu i rastjera tmurne oblake u ljepoti vedra dana pred vama če se u dubini kamenjara i modrini mora otvoriti veličanstveni prizori Sršćice, Ogrula, Butinje, Male i Vele luke nasuprot gorostasnog Velebita. Planina, more, otok, kamen i nebo isprepleti su se u nerazmrsivo klupko ljepote.

On this parsimonious island soil the sheep has always been a generous provider. On the gray island rock man was almost unable to survive without it. It feeds us with milk, butter, curds, cheese and meat. It gives us wool, fleece and sheepskin. Thanks to the sheep, our predecessors wore clothes and footwear, and enjoyed protection from the bora and the cold. They covered themselves with sheep. They used it to make sheepskin coats, cloths, yarn and knits. On the karst so avaricious in fertile soil, it helped with its fertilizer so that a fistful of this barren soil would yield little cereal, millet, beans and lentils. It enabled the development of crafts and trade, culture and literacy. The tanned sheepskin - the parchment, was used by learned people for centuries to write holy books, contracts, documents, letters and poems. They quenched their thirst with water and wine from the skins. Sheepskins were used for the transportation of grapes, must, and even oil. They were used to make bagpipes which were the source of music and entertainment.

If you wish better to know the genuine images, fragrances and sounds of the almost forgotten fairyland, put on good shoes and depart from St. George up the hill toward Baška. In this trek across the narrow passes and stone pathways which have for centuries been whetted by the feet of the island peasants and shepherds and the hooves of their livestock, you will discover the soul of the brutal, almost savage, rocks which are, at the same time, a humanized landscape. On this spot which, after a long hike, can be reached only on foot, as there is no road for the wheel, in this genuine landscape of uncommon beauty which exudes harmony, something liberating happens to man. Those who come without fear and with respect can find their peace and inspiration. Where the scent of the sea climbs the steep cliffs onto the rocky plateau between Vrbnik, Baška and Punat, reigns the peace and quiet which is disrupted only by the cry of the seagull, the buzzing of the bees, the bleating of the sheep, the voices of the shepherds or, during inclement weather, the crashes of the thunder, the screams of the bora and the rolling of the south wind. After the storm appeases its strength and chases away the heavy clouds, in the beauty of a clear day in the depth of the rock and the blueness of the sea in front of you will open a magnificent view of Sršćica, Ogrul, Butinje, Mala luka and Vela luka across the gigantic Velebit. The mountain, the sea, the island, the rock and the firmament are intertwined into an unfathomable web of beauty.

Here, where since primordial times the bora has whistled and the scirocco howled and under whose forcefulness the waves in the coves have rolled and polished the pebbles on the white beaches, on the carpets of the stone plateaus above crisscrossed with blooming acacia, immortelle and thyme, the symphony of ethereal fragrances makes you draw deep breaths. On this arid soil the herbs are both nourishment and medicine. This part of the island is largely covered by the whiteness of the barren rock on which the sheep graze, the acacia and other ethereal Mediterranean plants exposed to the sun, the bora and the sprinkling of the salty drops of seawater.

Inicijal Prvog vrbničkog misala iz 1456. god.
The initial of the First Vrbnik missal from 1456.

Danas to kamenje prkos prolaznosti, produbljuje i obogaćuju naši svijest, misli i znanje o minulim vremenima poput bogoštovnih knjiga u kojima su tim istim slovima ispisane vječne mudrosti gusičem perom i crnolom na pergameni - janjeći kožici. Glagoljicom stvario je Krčanin vjedorostjan i trajan znak djebla i duha, svoj autentični kulturni izraz u europskom svijetu na razmudi civilizacije Istoka i Zapada.

pastir, ribar, moreplovac, brodograditelj, notar, pop glagoljaš, opat i fratar svoju kroniku života pisao je uporno gusićom perom i crnilom na listinama pergamenta ili je bilježio dlijetom u tvrde kamene ploče septuma, pluteja, nadvratnica često obogaćenе motivima stara hrvatske pleterne ornamentike.

Zahvaljujući dlijetu, kamenu, peru i pergameni ovjejkovljena su autentična vijesti o proteklim zbijavnjima. U duhovnom obzorju Mediterana Kršćani su ljubavlju i otpornošću narodnoga bića uspjeli sačuvati vježnu svetinju upirući prstom na Evanđelje i svoja stecena prava s istovremenim osjećajem za umijeće dosjetljivosti, važnosti kompromisa i vještine diplomatiziranja, smalaženja između snaga u sukobu. Usprkos svim nastajima i povijesnim iškušenjima, hrvatski duh uspio je sačuvati svoju stvaralačku izvornost i nadahnucu. U sveobuhvatnoj ekumeni univerzalnog latiniteta u slobodnoj prirodi jadranskih krajobraza na europskoj kulturnoj sceni bljesnula je slavenska - starohrvatska, riječ ispisana, pismenima sv. Jeronima odnosno ilirskim ili hrvatskim pismom kojeg danas zovemo samo glagoljica. Glagoljska kultura u liturgiji, bogoslužje na crkvenoslavenskom jeziku i bogoslovne knjige na glagolskom pismu, o čijem početku postoje brojne teorije, razvilo se na ovim obalama u tipično hrvatsko pismo, po čemu smo bili jedinstveni u zapadnom katoličkom svijetu. U duhovnom umjetničkom pokretu renesanse, Hrvati medu prvima u Europi iz duše, razuma, misli i plenuma čuvali stvarali su vlastitom potencijalom, svojim pismom glagoljicom na svojem jeziku svoje zakone, statute i liturgijske knjige, održavali svoje crkvene sabore, pribavljali istok i Zapad, isticali jedinstvo Crkve, stvarali vlastitu autentičnu kulturu i dali značajan doprinos cjelokupnoj europskoj i svjetskoj kulturi. Proučavajući glagoljicu i glagoljsku batinu, otkrivamo svoje korijene, svoju povijest, svoju

samosvijest. Glagoljica je Hrvatima omogućila pisanost, kulturni identitet i kršćansku religioznost. Po glagoljici u prvim knjigama pisanim glagoljicom hrvatska, odnosno, slavenska ekumena ušla je na veliku vrata u Europe. Uvrivenočnosti glagoljice posvjeđuju brojni inverziji i autentični rukopisni izvori. S otoka je i znameniti rukopis Kločev glagoljaš iz 11. stoljeća. Iz 12. stoljeća potječe Vrbnički Grškovićev apostol, Bašćanski ostrički, Vrbnički odlomci i isprava slavnog Dragoslava. Omišaljski odlomak apostola je iz 12./13. stoljeća, a Vrbnički odnosno Krčki statut je iz 1388. Postoji i cijeli niz mjesala i brevijara od 14. stoljeća nadalje, inkunabula, matičnih i drugih spisa koje je otok Krk dao svjetskoj kulturnoj raznici. Iz vrbničkoga skriptorija u 15. stoljeću izrastao je i prvi poznati tiskar u Hrvata - Blaž Baronić.

shaped landscape, the Glagolitic alphabet and the gromačas has preserved them for eternity.

Throughout history in the fateful inevitability of the rock, the hammer and the chisel have for centuries merrily echoed, patiently and solemnly carving in the stone the mysterious signs - Glagolitic letters and words - so that they may persistently and eternally witness and speak.

Today, these rocks defy the transience, deepen and enrich our conscience, thoughts and knowledge of the times passed, as do the religious books in which eternal wisdoms have been written in these same letters, with a goose feather on parchment - sheepskin. With the Glagolitic man of Krk has created a credible and lasting sign of creativity and spirit, an authentic expression of culture in the European world, on the

For nearly an entire century our man of the people, the peasant, shepherd, fisherman, seafarer, ship-builder, notary, Glagolitic priest, abbot and friar has persistently written his chronicle of life with a goose feather and ink on sheets of parchment or recorded it with chisel on hard stone tablets of the partition walls, plutei and door posts often decorated with motifs of the early Croatian interlacing ribbon ornamentation.

Thanks to the chisel, the rock, the feather and the parchment, authentic news of the past events has been immortalized. On the spiritual horizon of the Mediterranean the people of Krk have succeeded with love and resistance of the national being to preserve the eternal sacredness pointing the finger to the Gospel and their acquired rights with a simultaneous feel for the art of ingenuity, the importance of compromise and the skill of diplomacy, the coping with the parties in conflict. In spite of all the assaults and historic temptations, the Croatian spirit has managed to preserve its creative originality and inspiration. In the overall world of the universal Latinity in the unrestrained Adriatic landscapes on the European cultural scene shone the Slavic-early Croatian word written in the letters of St. Jerome which was the Illyrian or the Croatian alphabet today called simply the Glagolitic. The Glagolitic culture in the liturgy, the service in the Church-Slavonic language and religious books in Glagolitic, the origin of which is discussed by numerous theories, developed on these shores into a typical Croatian alphabet which made us unique in the western Catholic world. In the spiritual and artistic movement of the Renaissance, the Croats were among the first ones in Europe with their own potential, soul, mind, thoughts and noble sentiments, to develop their own Glagolitic alphabet, in their own language, their own laws, statutes and liturgical books, hold their own church councils, bring closer the East and the West, emphasize the unity of the Church, create their authentic culture and give a significant contribution to overall European and world culture.

Studying the Glagolitic and its legacy we discover our roots, our history and our self-confidence. The Glagolitic made it possible for the Croats to achieve literacy, the cultural identity and Christian religiousness.

More, nebo i kamen. Grub kamen, grub život, grube ruke, a osjećajna duša. Promatrao sam svoga oca i ostale boduljske težake i pasture kako vješt svojim šilavim rukama pronalaze, zahvaljuju, podižu u prirodnom obliku neobradene gromade kamenja i pod pogledom bistra stvaralačkog oka nemorno ga prevrću, okreću, obrću dok mu prema nekom iskonskom, supitljivom osjećaju ne promahu telistiće a onda ga precizno polože na drugi kamen i tako malo pomalo slavi kamen na kamen u suhezid ili gromaću. U gradnji gromaća ne koristi se nikakvo vezivo, već se kamen uz kamen veže samo pritiskom vlastite težine. Dan za danom, znanjem sačuvanim od davnine, podizane su gromache.

Dobro graditi gromaću koja će odoljeti vremenu, vjetru i drugim prirodnim nepogodama ne samo godinama i desetljećima već stoljećima a možda i tisućljećima prava je majstorijska, to mogu samo istinski majstori.

Milenijima su stvarana prelijepa djela težačkoga i pastirskoga graditeljstva poput VELOG MERGARA na vjetrometini pastirske visoravni između Baške i Vrbnika.

Što je veli merger? To je rezultat tisućljetne tradicije stočarstva, spomenik iskonskoj pastirske arhitekturi u obliku rasvjetetanog cvijeta u kojem je središte zajednički prostor, a svaka latica, pretinac pripada pojedinom pastiru. Veli Mergar ustvari je velika "mišolovna", zajednički tor u kojima grupa pastira zdržava u hajdi vikom i prakama skupljaju gotovo poludivoje ovce sa slobodne ispušte. Kada ovce skupe u središnjem, zajedničkom prostoru mргara, pastiri ih sortiraju prema "bilježima", zarezanim oznakama na usinu po pojedinim vlasnicima i kroz male otvore odvajaju u zasebne pretine naničane oko zajedničkog prostora. Tu svaki pastir ostrika ili pomuze svoje ovce, a onda ih ponovno pušta na zajedničku slobodnu ispuštu.

Poput velog mргara, većina gromaća ljeputom oblika najčešće nadilaze prvočinu namjenu pastirskega meda i ovih tonova ili zaštitnih ograda izravnane crvenice. Duge pravolinjske pastirske mode, terasaste kaskade, razlistali torovi, usamljene, kamenim vijencem opločene vrata što se doimaju poput kratera na mjeseceljov površini, za suvremenog čovjeka postaju svojevršna zagovetka. Kako proniknuti u taj pejsaž? Kako razumjeti te načišćana kamene suhozide što su u sebi upili znoj truda i krv žuljeva?

Danas urušene gromache, napušteni vinogradci i pastirski stanovi, suhozidinama ogradeni maslinici svjedoči su da je tako škrotom tlu čovjek znao pristupiti, to njemu se brinuti i od njega živjeti. Tu je Krčanin, u najboljem smislu riječi primitivni pastir i težak u vremenu kada je sve ovislo o prirodi i sve je bila priroda, dosegnuo harmoniju prirode i duha za kojom trajući generacije znanstvenika i ekologa. Živeći doslovno s prirodom i njenim šifriranim porukama čovjek je ovđi uspostavio odnos po mjeri čovjeka između sebe, Boga i prirode.

Gromache su ostale bez prvočine svrhe, jer je nestalo ljudi i potreba kojima su služile. Stope kao nijemi svjedoci prošlih vremena - kao spomenici rada, biljež truda nebrovjenih udaraca trnokopa, pralice i motike o kamen otočkih težaka i pastira.

the original and uncarved blocks, and under the scrutiny of the clear and creative eye, tirelessly turned, rolled and rotated it until, in accordance with some primeval, subtle feeling, they found its center of gravity and precisely laid it on another stone, thus gradually stacking stone on stone into a dry wall or gromaća. In such construction no connecting material is used, rather the stone is bound to the stone only by the pressure of its own weight. Day after day, thanks to the knowledge which has been preserved since time immemorial, gromaćas were erected. To build a gromaća well so that it may resist time, wind and other natural disasters, not only for years and decades, but also centuries and perhaps millennia, is a true art. This can be done only by genuine masters.

Over the course of the millennia, beautiful works of peasant and shepherd architecture were created, such as VELI MERGAR on the windswept shepherd plateau between Baška and Vrbnik.

What is Veli Mergar? It is the outcome of millennia old tradition of cattle raising, a monument of the primeval shepherd architecture shaped as a flower in full bloom whose core is the common space, and each petal a compartment belonging to a given shepherd. Veli Mergar is in fact a great "mousetrap," a joint sheepfold in which a group of shepherds united in pursuit with yells and slings gathered the nearly savage sheep from free pasture. After the sheep gathered in the central, shared area of the Mergar, the shepherds sorted them according to the "brands," the marks of the various owners cut on the ears, and through small openings sorted them into the separate compartments arranged around the common space. Each shepherd then sheared or milked his own sheep and then let them out again to graze freely.

Like Veli Mergar, most gromaćas surpass in their beauty the original purpose of serving as shepherd boundaries, sheepfolds or protective fences for the rutted red soil. Long straight lines of the boundaries, the terraced cascades, fully leafed sheepfolds, solitary, stone wreath-paved karst valleys which resemble the craters on the Moon's surface, they all become a sort of an enigma for modern man. How to fathom this landscape? How to understand this honeycomb of dry stone walls which have absorbed the sweat of the effort and the blood of the calluses?

Today the caved-in gromaćas, the abandoned vineyards and shepherd dwellings, and the olive groves fenced by the dry stone walls bear witness to the fact that man knew how to approach such a barren soil, care for it and live off it. The man of Krk, primitive shepherd and peasant in the best sense of the word, in a time when everything depended upon nature and everything was nature, reached the harmony of nature and spirit which has been sought by generations of scientists and environmentalists. Living literally with nature and its coded messages, man established a self-tailored relationship between himself, God and nature.

Gromaćas have lost their original function since the men and the needs which they served have disappeared. They bear mute witness of the times past as monuments of toil, a mark of the effort of the island

Veli merger

ZAŠTO PREDAVANJE?

Svaki se korak nalazi u prijeđenom. U dalekoj povijesti moguće je naći izvorište iskustvu, suvremenoj misli i poticaj stvaranju novoga.

Na primjeru kulturnog krajolika KRČKIH GROMAČA kao humaniziranog ili očovječenog pejsaža stvaranog stoljećima, ne iz umjetničkih pobuda već iz egzistencijalne nužnosti opstanka, na otoku; svakodnevnom borbom naših predaka za preživljavanjem stvorena su djela natopljena znojem i duhom koja su uspjela sačuvati svoju energiju, stvaralačku izvornost i duhovnost te postati inspiracija, umjetničko nadahnuće, ishodište pjesničkoj riječi, slikarevoj kičici, fotografskom objektivu, arhitektonskm projektu, računalnoj transformaciji.

Zajedno s učesnicima predavač želi propitati i otkriti tajnu zašto neka ljudska djela iako su stvarana tiho i neprimjetno, vremenom su postala sve značajnija, vrijednija, impresivnija, duhovnija-umjetničko djelo.

Prepoznajemo li mi ta djela? Što činimo da ih zaštитimo, sačuvamo, prezentiramo i komercijaliziramo na način dobre prakse održivog razvoja (vrlo popularnog i modernog termina), a koji su stoljećima naši stari primjenjivali kao normalnu svakodnevnu praksu na otoku Krku?

Suvremeno rečeno TREBA ŽIVJETI OD PROFITA, a čuvati GLAVNICU.

Predavač je zamislio da svojim izlaganjem uz brojne vizuelne ilustracije (slike, crteže, video zapise) nadahnut starim običajima i svakodnevnim životnim situacijama, te relevantnim umjetničkim ostvarenjima inspiriranim gromačama u poeziji, slikarstvu, umjetničkoj fotografiji, arhitekturi potakne propitivanje o umjetnosti uopće i da što većem krugu ljudi približi suvremenu umjetnost. Uz to predavač će nastojati da zajedničnikim propitivanjem potakne motivaciju za zaštitu i očuvanja dijela krčkih gromača kako bi se što uspješnije ostvario cilj i program cjelogodišnjeg nagrađenog projekta, Srednje škole Hrvatski kralj Zvonimir Krk, pod nazivom KRČKE GROMAČE.

GENIUS

GENIUS LOCI

GENIUS SAECULI

ANĐELI

SVECI ZAŠTITNICI

VILE

VIŠĆE, MORE, KUDLAKI, KRSNIKI, MALIČIĆI

KRIŽANI

MOLITVE, POKORE, PROŠEVNE (dani prošnje i molitve)

“Ki ne dela proševne za života, dela ih po smrti.”

ŠTO SU GROMAČE?

Građevine ili arhitektura?

Neki smatraju kako je **arhitektura umjetnost**, a **građevina inženjerstvo**, ili ako vrijednost građevine nadživi vrijeme svoga nastanka i svjedoči budućim epohama o vrijednostima građevinskog stvaralaštva onda postaje umjetničko djelo.

Arhitektura je umjetnost oblikovanja prostora volumenom. Ona je likovna umjetnost koja ima praktičnu namjenu. Tvori je volumen (kao skulptura), dakle ima raspored i odnos masa, odnos punog i praznog, zatvorenog i otvorenog itd. Uz tri dimenzije – širinu, visinu i dubinu, arhitektura uključuje i četvrtu dimenziju – vrijeme, tj. kretanje potrebno da se arhitektura "doživi" sa svih strana, iznutra i izvana! O Arhitekturi (De Architectura) latinski autor Vitruvija kaže da se **arhitektura zasniva na skladu i ravnoteži tri načela: Ljepote (Venustas), Čvrstoće (Firmitas) i Korisnosti (Utilitas)**.

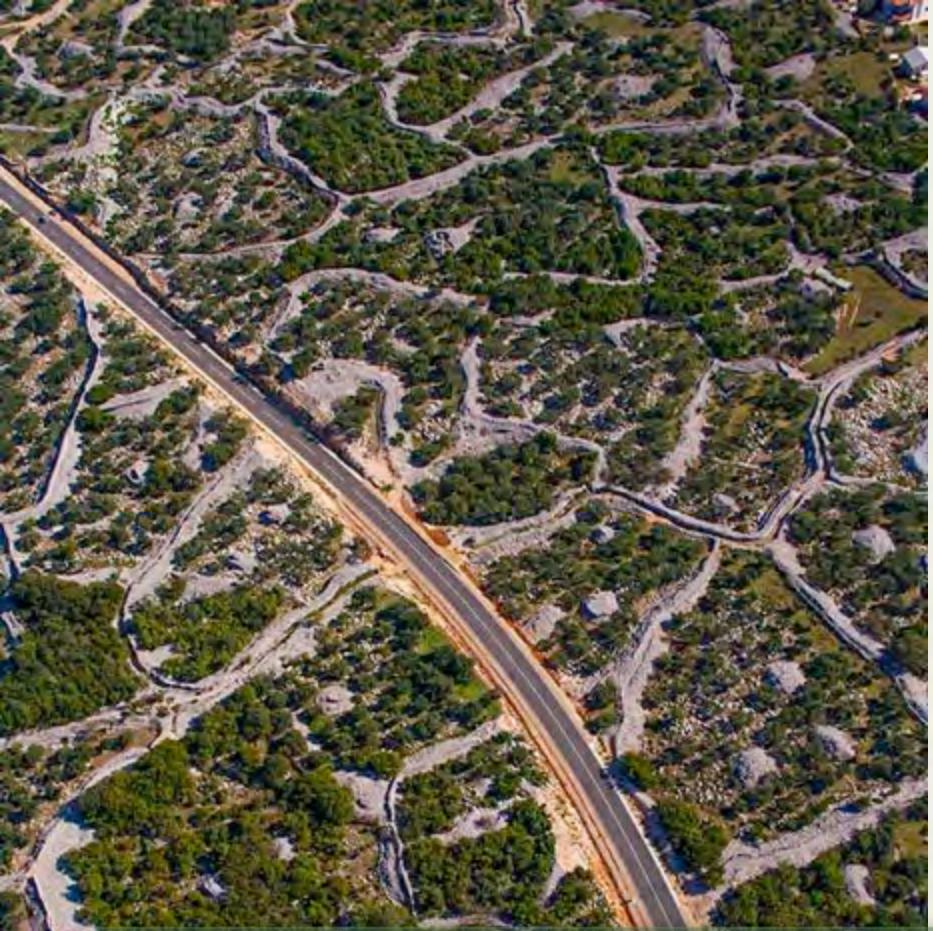

AKO ŽELIŠ ČUTI Pjesmu GROMAČE KLIKNI OVDJE

Koliko je umejak, umejčic i drmun, koliko je pajiza obajdeno š njun? Zo gi

GROMAČE

Gromačama je obilježena granica između komuna, a zatim je podizana kao međa između pašnjaka. Nasljeđivanjem i parceliranjem broj je gromača sve više rastao, oblici se mijenjali, a mozaik postajao sve gušći. Gromačama su se osim pašnjaka ograđivali maslinici, vrtače, nove krčevine. Njima su se štitili usjevi i vinogradi od vjetra i posolice, u suhozidu su građene prve nastambe i torovi za ovce, prezidi i fortice, mul za barku i mandrać.

KRK 2005. avionski snimak PETAR TRINAJSTIĆ

KRK pogled iz aviona 1972.

Pere, sva civilizacija ovog kraja stoljećima i tisućljećima je u znaku ovce,
Ona je gotovo naš narodni simbol, "zlatni izvor..."

Akademik Branko Fučić

Na surom otočkom kamenjaru ovca hrani mlijekom, sirom, maslacem, skutom, mesom. Daruje vunom, runom, kožom. Zahvaljujući ovci naši stari su se odijevali i obuvali, štitili od bure i studeni. Od ovce su izrađivali kožuhe i kotige, biljce i sukna, prediva i pletiva. Omogućila je razvoj obrta i trgovine, kulture i pismenosti. Na prepariranoj janjećoj kožici - pergameni učeni su ljudi stoljećima pisali svete knjige, ugovore, dokumente, pisma i pjesme. Vodom i vinom iz ovčjih mješina gasili su žed. U mješinama prenosilo se grožđe, mošt, pa čak i ulje. Od njih su se pravile mišnice i gajde koje su bile izvor glazbe i zabave.

Žena sa kotigom

SKUPLJANJE OVACA KOD STARE BAŠKE autor PETAR
TRINAJSTIĆ

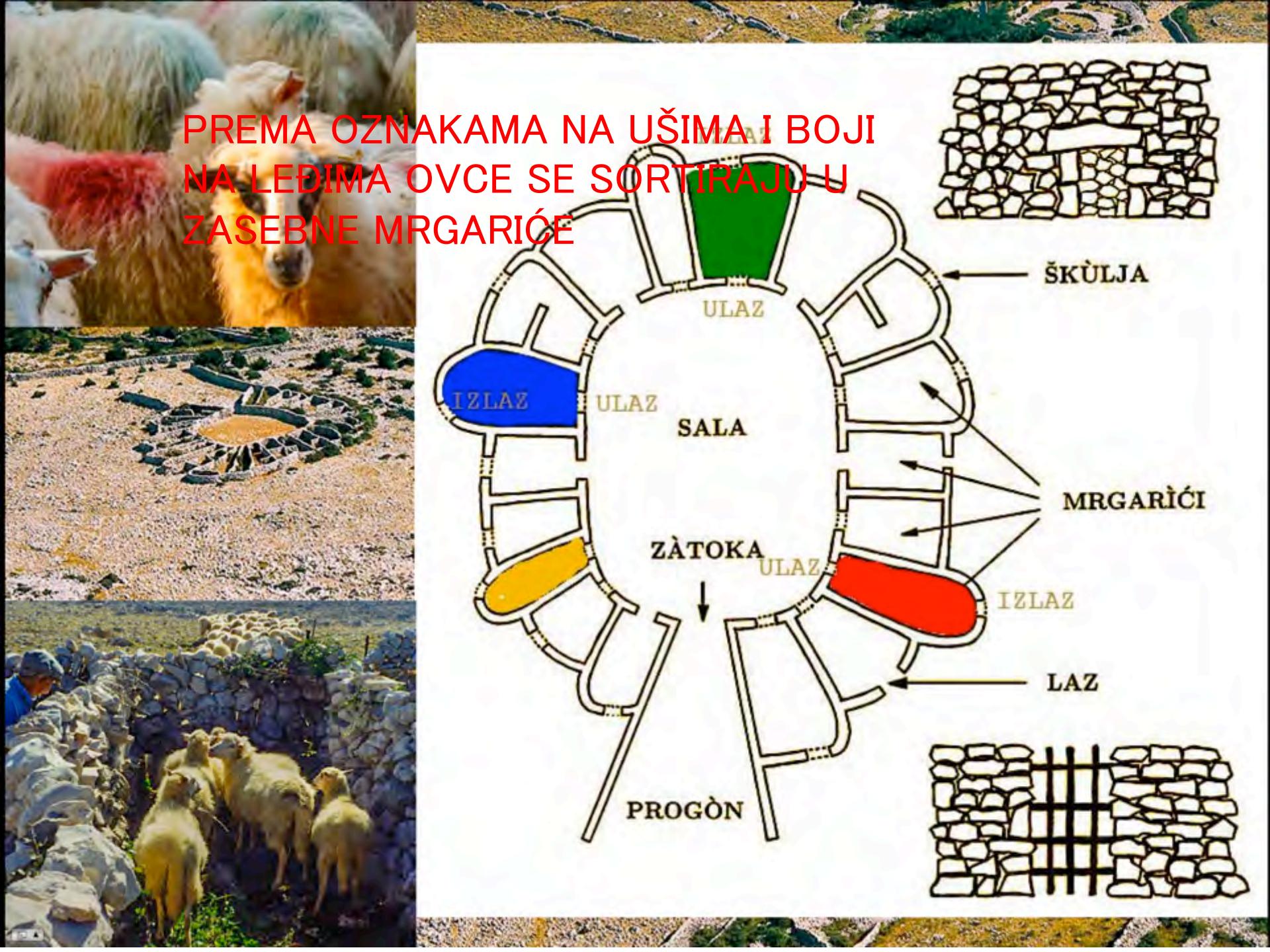

Mrgar na STARIŠĆINI avionski snimak PETAR TRINAJSTIĆ 1987.
mulgarium – lat. riječ koja označava mjesto za mužnju, tj. muzilište; otuda
dolazi riječ mergar, margar, mrgar.

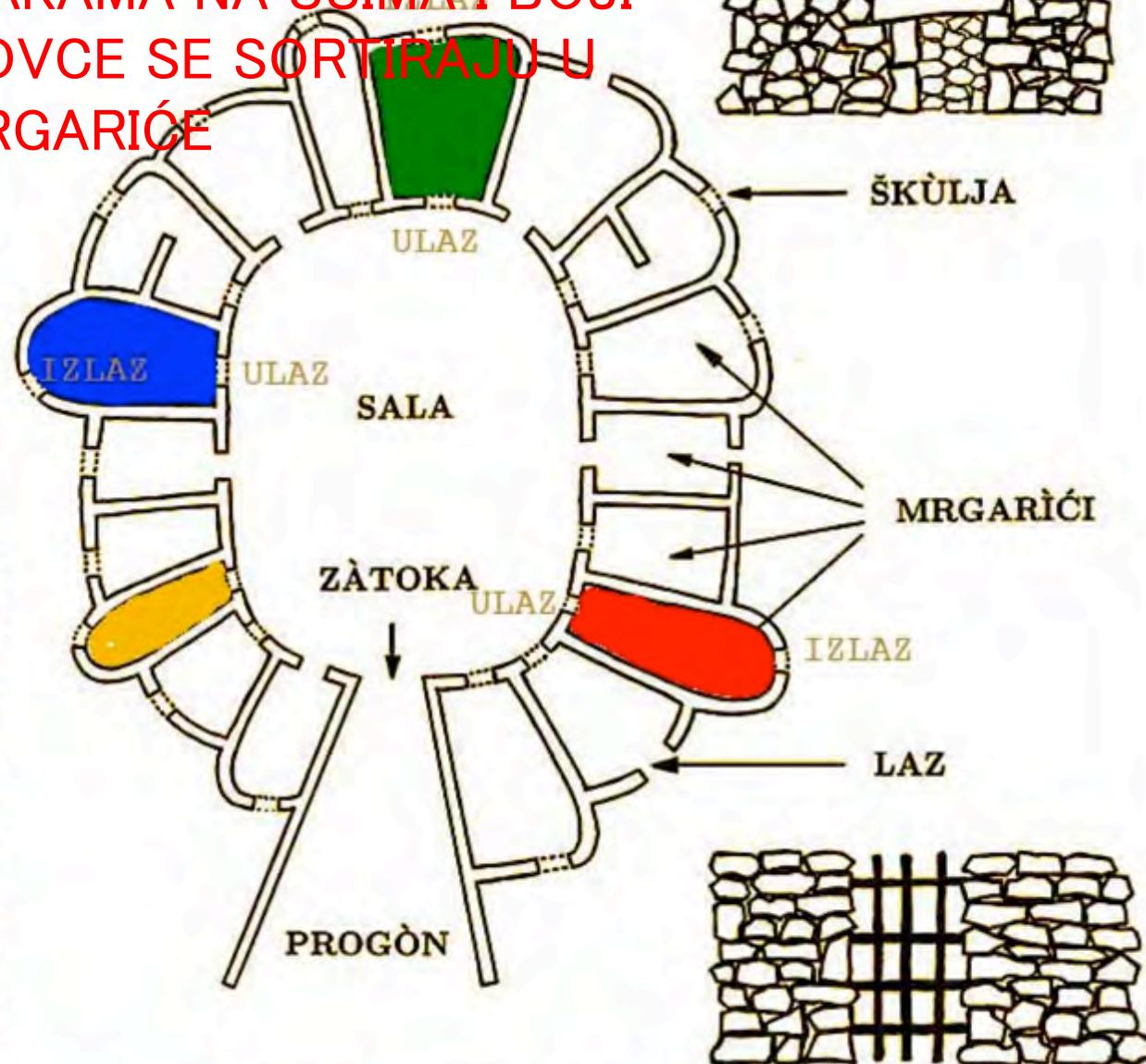

OVCE SA SLOBODNE ISPAŠE PASTIRI U HAJCI
SKUPE U SREDIŠNJI PROSTOR MRGARA

PREMA OZNAKAMA NA UŠIMA I BOJI
NA LEĐIMA OVCE SE SORTIRAJU U
ZASEBNE MRGARIĆE

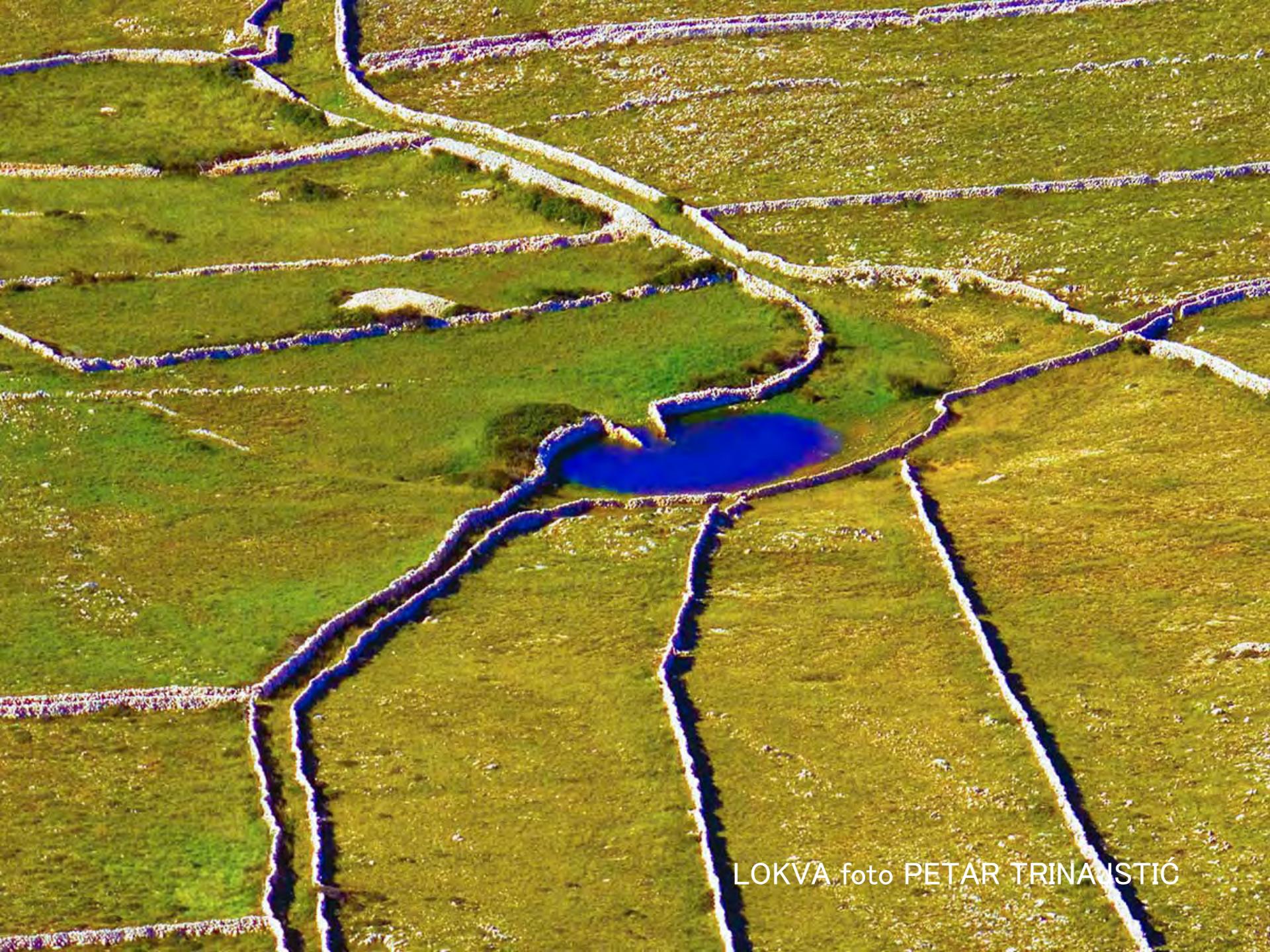

OZNAČAVANJE OVCE autor PETAR TRINAJSTIĆ

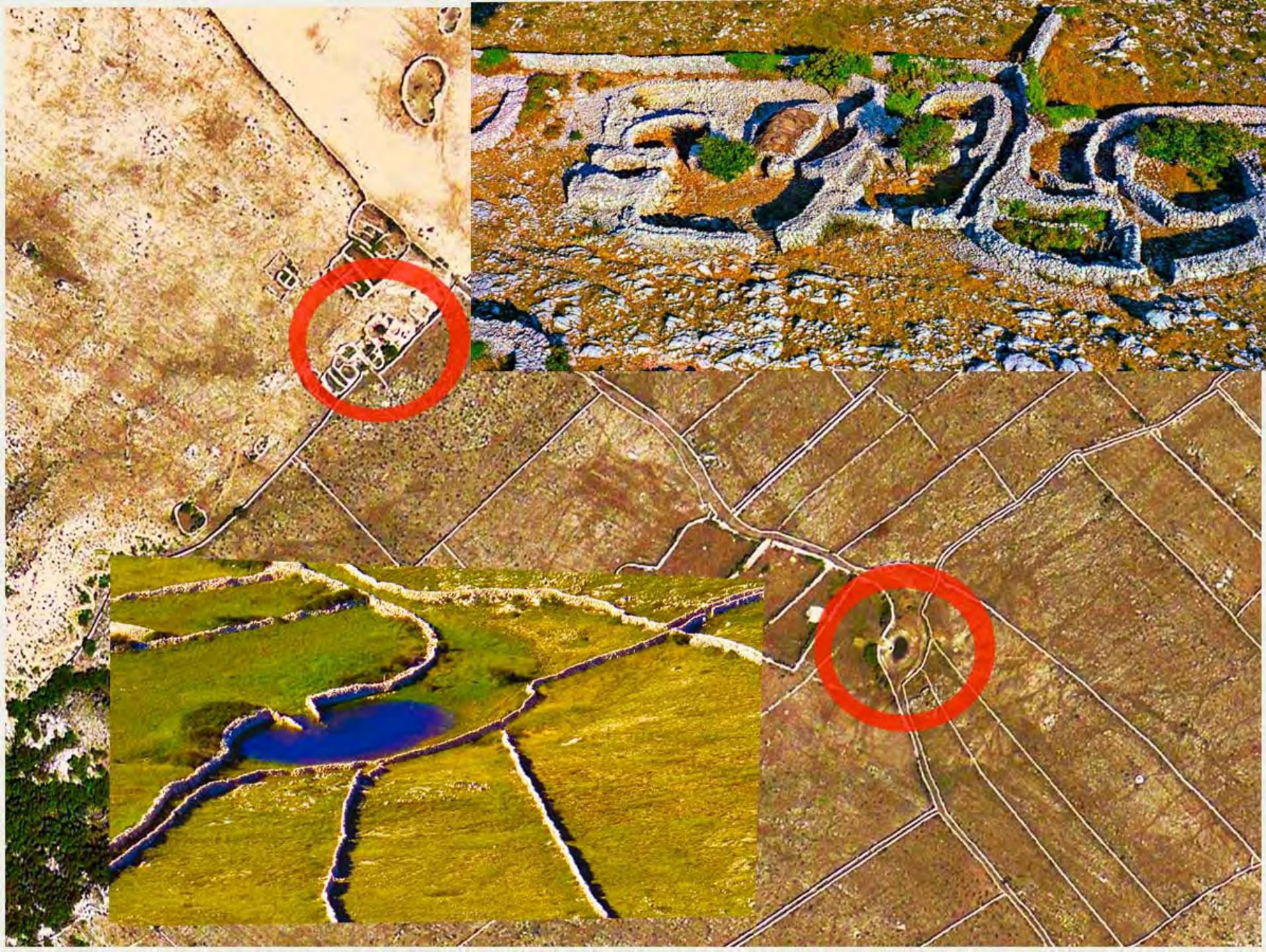
MOŠUNA – pastirski stan foto PETAR TRINAJSTIC

LOKVA foto PETAR TRINAJSTIĆ

Lokva pod Diviškom

Vile i ovce u zoru iz knjige ŠTROLIGI

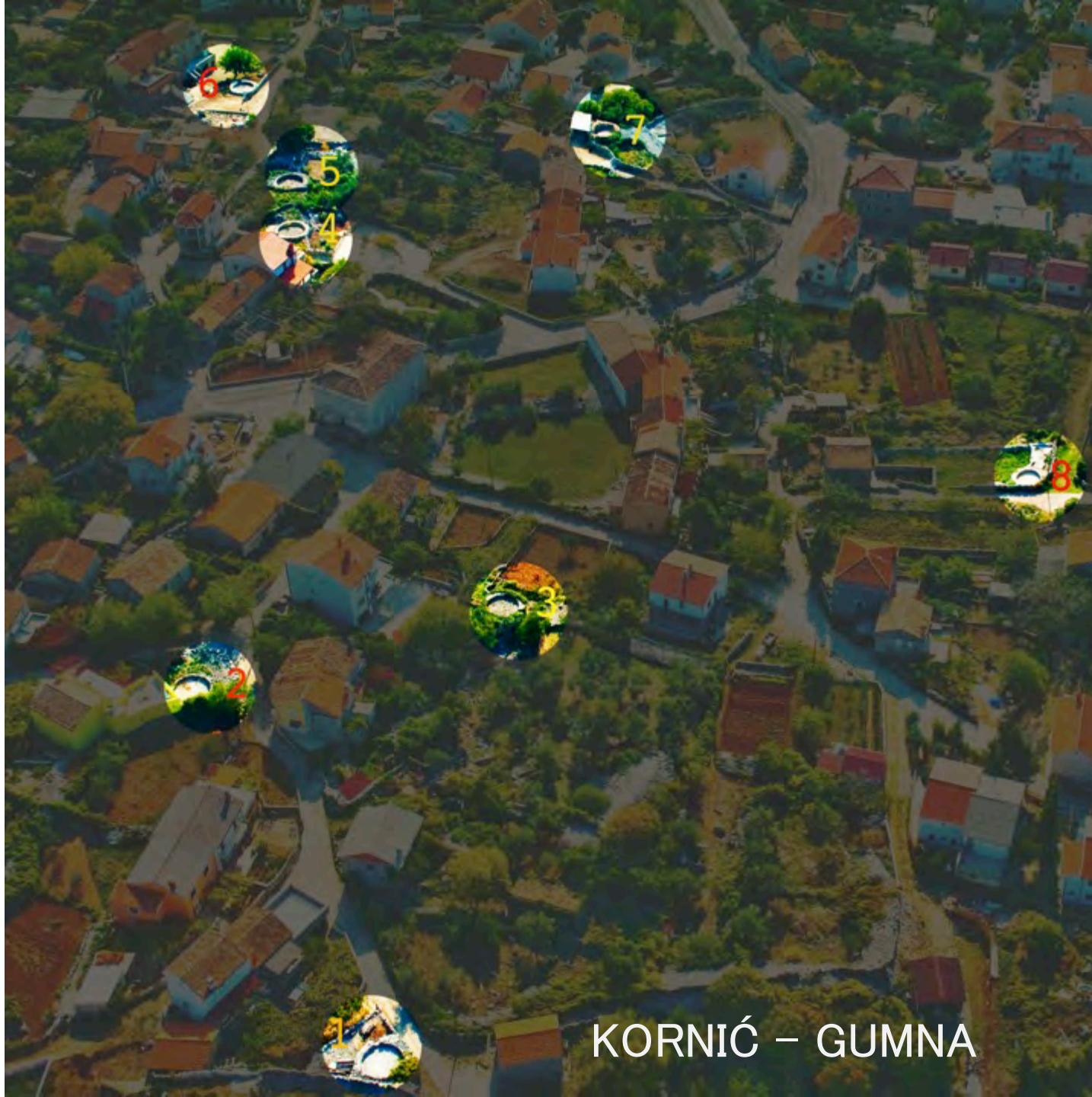

ŠTROLIGI- vile u kolu autor PETAR TRINAJSTIĆ

Gumno je okrugli zaravnati plato omeđen niskim kamenim zidom i u prošlosti je služio za vršidbu žitarica. To je bilo mjesto snažne društvene interakcije ljudi tijekom radova, prostor svetkovina dobrom urodu, ali i markantno mjesto sastanaka i odlučivanja mještana o bitnim temama zajedništva.

KORNIĆ – GUMNA

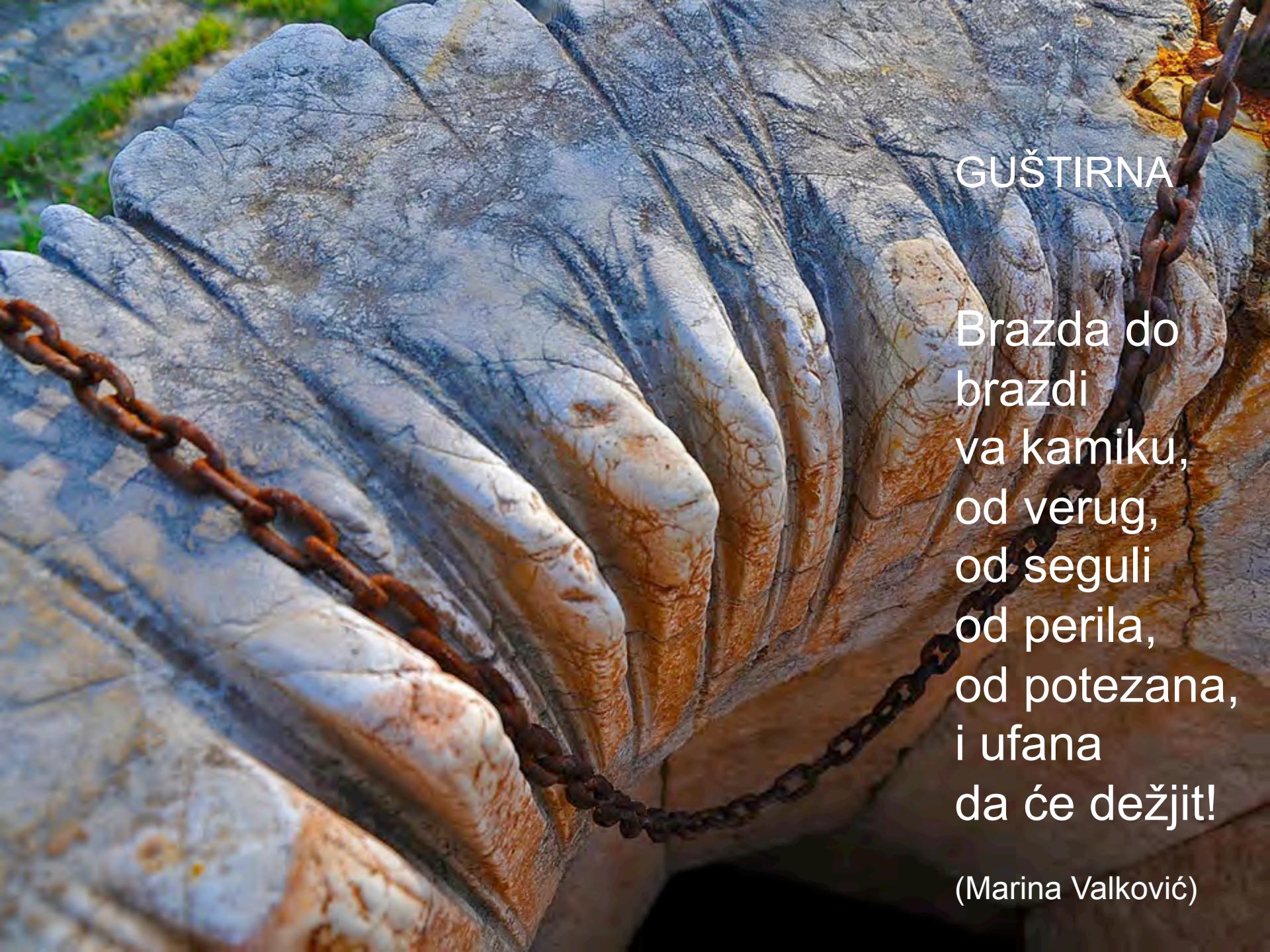
g

uvno

Dokla ni bilo ovako umno
živelo je lipo staro guvno
Pejali su zlatne zrna šenice
va teplomu, letnjemu zahoju,
kada je sve bilo plno dice
kada se je "Vi" govorelo
materi, oci,
.... zemji i poju.

Sedaj još vavik ovdi stoji,
neka tako ostane za vavik maj,
svin ki su seli i želi kip slobodi,
na zemji zameritani raj!

(Marina Valković)

GUŠTIRNA

Brazda do
brazdi
va kamiku,
od verug,
od seguli
od perila,
od potezana,
i ufana
da će dežit!

(Marina Valković)

An aerial photograph showing a series of rectangular terraces carved into a steep hillside. Each terrace is defined by a white stone wall and contains dark, rich soil. The terraces follow the contours of the hill, creating a grid-like pattern that divides the landscape into numerous smaller plots. The overall scene is one of agricultural precision and respect for the natural terrain.

Ovo je tlo napinjalo značelju, izoštrilo ljudsku i umjetničku
senzibilnost, postalo inspiracija, čuvstveno i likovno ishodište.

Galerija Toš Punat – Izložba fotografija
Peta Trinajstića – KRČKE GROMAČE 1989.

AKO ŽELIŠ ČUTI AKADEMIKA FUČIĆA NA
OTVORENJU IZLOŽBE GROMAČE KLIKNI NA LINK
8nfWFrRrQJ0 <http://youtu.be/>

AKademik dr. BRANKO FUČIĆ

Izložba KRČKE GROMAČE 1989.

POETSKO KAO UMJETNIČKI IDEAL 1

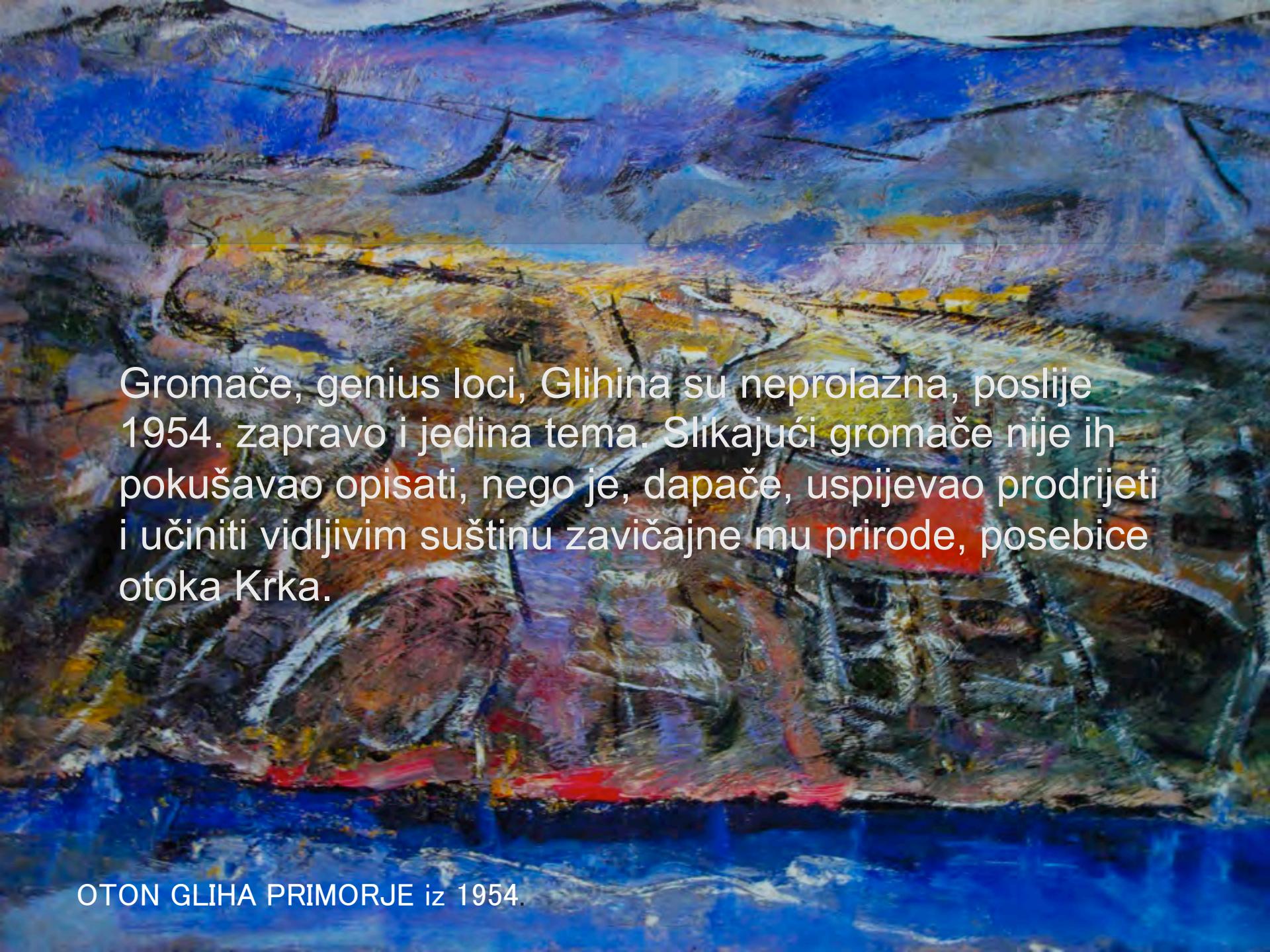
... I napokon treći, a ne i posljednji razlog za ovu našu izložbu jest i sam autor, Petar Trinajstić, talentirani riječki fotograf, čije djelovanje i radove zagrebačka šira sredina ipak po našem mišljenju, pre malo poznaje. Iako možda ovdje izložena djela nisu posve specifična na Trinajstićevu fotografjsko stvaralaštvo, pa zagrebačkoj publici ostajemo dužni jednu potpuniju informaciju, ipak nam ona otkrivaju jedan gotovo "slikarski" nerv autora, koji probija iz svega što inače radi. Tema gromača Trinajstiću je, bez sumnje, pomogla, da se to "slikarsko" u njegovoj fotografiji izrazi u svojoj punoj punoći, čak u mjeri da nas podsjeti na jednoga drugoga, u javnosti mnogo poznatijeg pjesnika tih suhozidnih abareski, slikara Otona Glihu. Pa ipak, Trinajstić ni u jednom trenutku ne prestaje biti fotografom – umjetnikom, kojemu je sredstvo izražavanja zapis stvarnosti uz pomoć svjetla i sjene, i toj se zakonitosti on strogo podvrgava. U to nas uvjeravaju i fotografije "Krčka gromaca"

Istraživački razvojni put vodio je Glihu, nakon završetka ALU, 1938.u Pariz, što će utjecati na njegovo početno djelovanje, a reflektirat se u realističkim pejzažima koji otkrivaju cezannovske konstrukcije i fovistički kolorit.

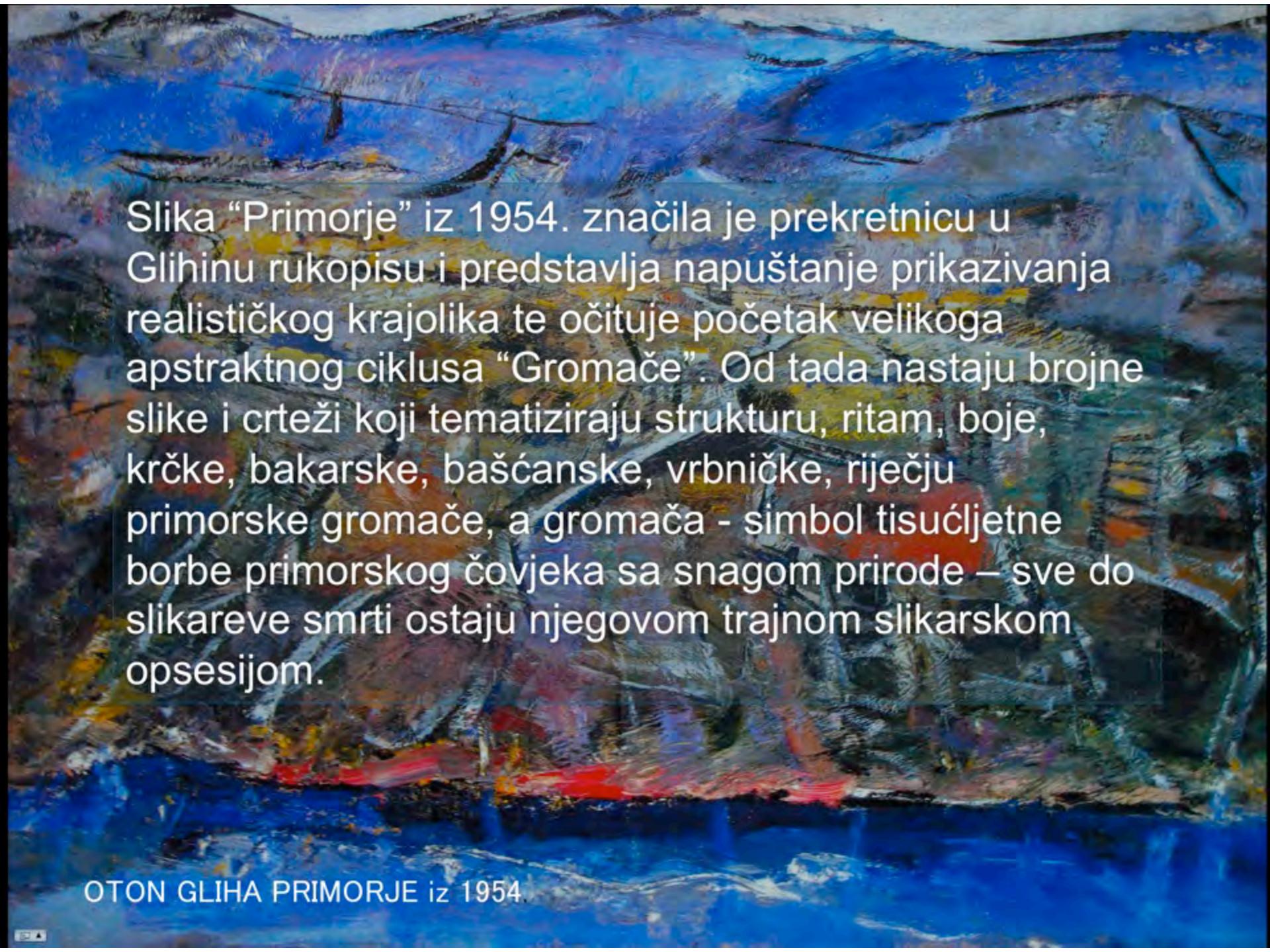
GLIHA ŠPIRIT JERA 1939.

An impressionistic painting depicting a coastal scene. In the foreground, there's a body of water with some white-capped waves. A prominent feature is a bridge or pier extending from the right side towards the center. The background consists of rolling hills and mountains, rendered with visible brushstrokes and a palette of blues, purples, yellows, and greens. The overall style is expressive and focused on light and color.

Gromače, genius loci, Glihina su neprolazna, poslije
1954. zapravo i jedina tema. Slikajući gromače nije ih
pokušavao opisati, nego je, dapače, uspijevao prodrijjeti
i učiniti vidljivim suštinu zavičajne mu prirode, posebice
otoka Krka.

OTON GLIHA PRIMORJE iz 1954.

The background image is an abstract painting titled "Primorje" by Oton Gliha from 1954. It features a dynamic composition with thick, expressive brushstrokes. The color palette is dominated by shades of blue, green, and yellow, creating a sense of movement and energy. The upper portion of the painting shows more structured, horizontal bands of color, while the lower half becomes increasingly chaotic and gestural, representing the power of the sea.

Slika "Primorje" iz 1954. značila je prekretnicu u Glihinu rukopisu i predstavlja napuštanje prikazivanja realističkog krajolika te očituje početak velikoga apstraktnog ciklusa "Gromače". Od tada nastaju brojne slike i crteži koji tematiziraju strukturu, ritam, boje, krčke, bakarske, bašćanske, vrbničke, riječju primorske gromače, a gromača - simbol tisućljetne borbe primorskog čovjeka sa snagom prirode – sve do slikareve smrti ostaju njegovom trajnom slikarskom opsesijom.

OTON GLIHA PRIMORJE iz 1954

Slike Otona Glihe nalaze se u brojnim galerijama i zbirkama, od Zagreba, Beograda, Ljubljane, Sarajeva, Skoplja, Novog Sada, Rijeke, Parisa. New Yorka, Montreala, Munchena, Berlina, Venecije, Milana, Bologne, Londona, Sao Paola, Alexandrije, New Delhia.

OMIŠALJ 1946.

U ranim pedesetima Gliha je uspješno slikao portrete i autoportrete te pejzaž klasičnih smjernica i odlika. Uskoro otkriva krajolike Krka i Hrvatskoga primorja, ali ih ne interpretira uobičajenom slikom viđenog, nego se usredotočuje na detalj tla iz kojeg će kao kameni spomenik njegovom slikarskom opusu izniknuti gromače.

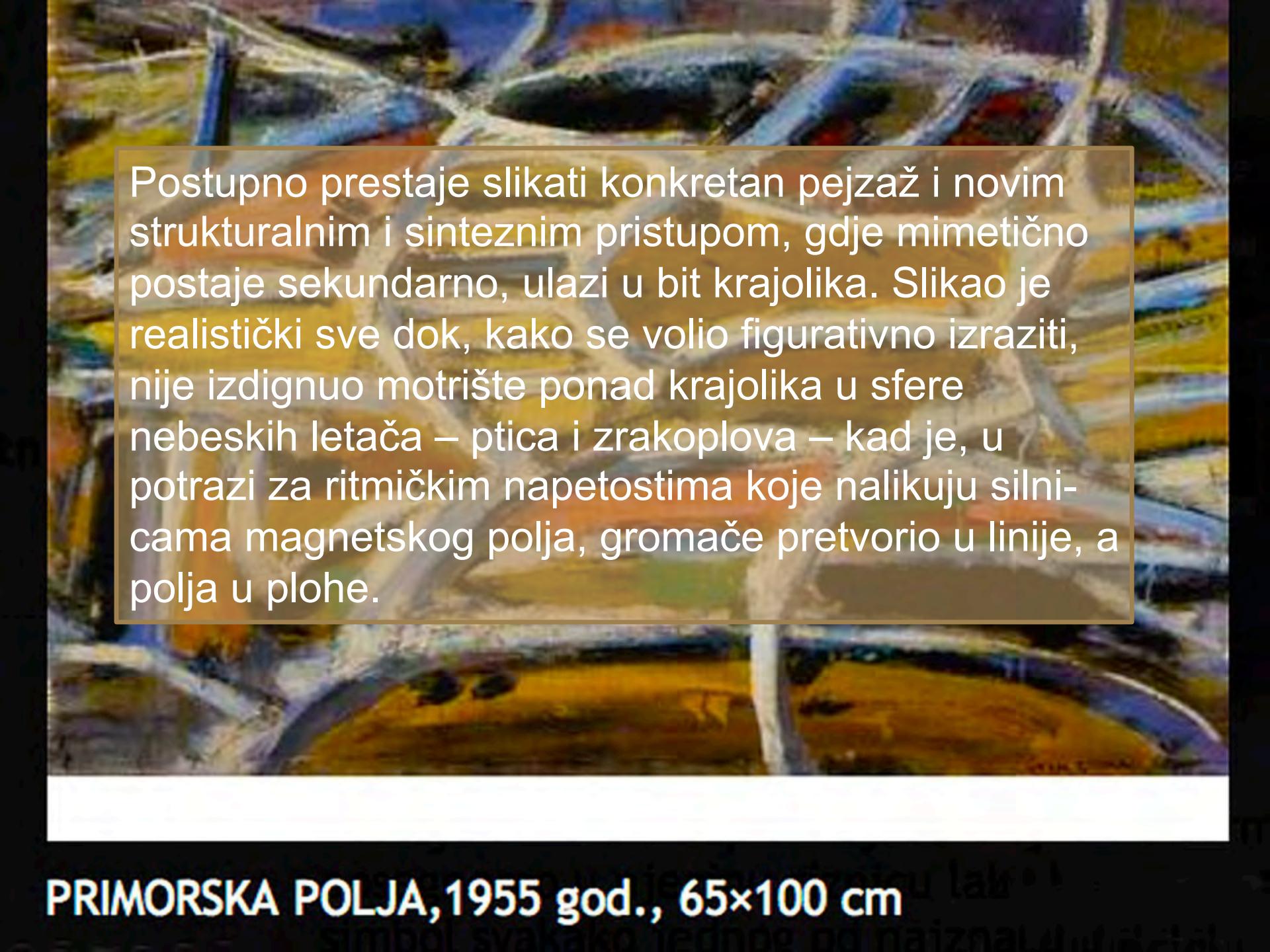

S OTOKA KRKA 1951.

Sudbinski je sreo gromače i ostao im vjeran do kraja života - u 60 godina umjetničkoga djelovanja, posljednjih 45 ostao je vjeran tom motivu.

GROMAČE, 1955 god., 80x115 cm

Postupno prestaje slikati konkretan pejzaž i novim strukturalnim i sinteznim pristupom, gdje mimetično postaje sekundarno, ulazi u bit krajolika. Slikao je realistički sve dok, kako se volio figurativno izraziti, nije izdignuo motrište ponad krajolika u sfere nebeskih letača – ptica i zrakoplova – kad je, u potrazi za ritmičkim napetostima koje nalikuju silnicama magnetskog polja, gromiče pretvorio u linije, a polja u plohe.

PRIMORSKA POLJA, 1955 god., 65×100 cm

A sve je počelo 1954.godine,
kada mi se jednog dana taj krčki
pejzaž izbrazdan gromaćama
pričinio kao neka stara ploča
klesane glagoljice.

Može ta moja
asocijacija izgledati čudna,
Čak smiješna, ali za mene je ona
jednoga trenutka bila fatalna i pomogla mi
razmrsiti sva ona uzbuđenja koja sam godi-
nama nosio u sebi promatrajući tu čudnu
geometriju, arhitekturu i skulpturu
Koju je čovjek nesvjesno stvarao
u borbi s kamenom.

A man with glasses and a dark jacket stands in a field of plants that have been artistically shaped into various geometric forms like triangles, circles, and squares. A large red oval highlights a cluster of these plants in the upper right.

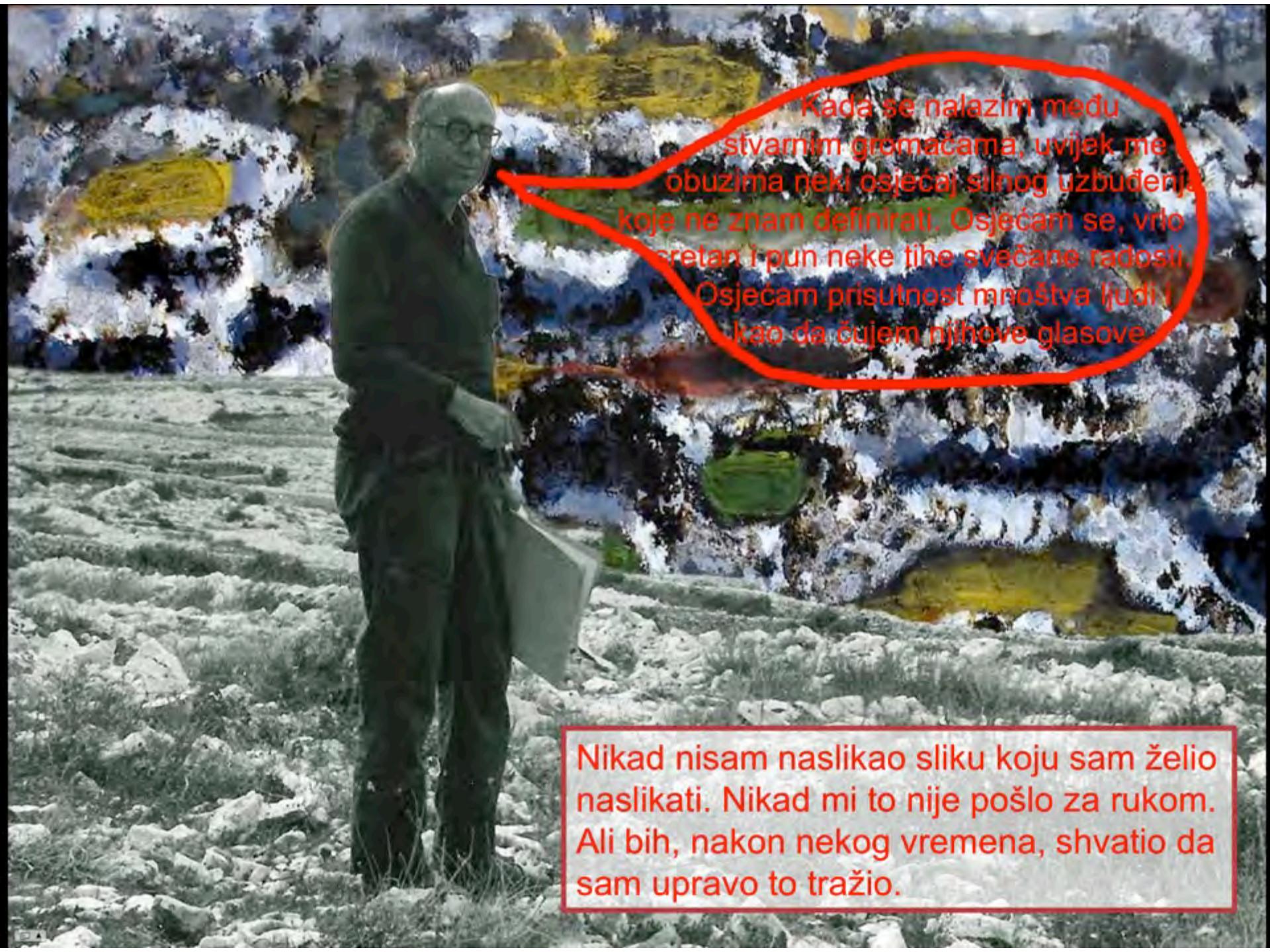
Tako su nastale te-
pačetvorine, trokuti i
krugovi, taj fantastičan
kovitljac ritma
linija i ploha.

A black and white photograph of a man with glasses and a dark suit standing in a field of low-lying plants and rocks. He is holding a large, light-colored object, possibly a wheelbarrow or a shovel, behind his back. A red speech bubble originates from his mouth and contains the following text.

Jednom su to
žive i radosne boje kao
sunce, a drugi put
monokromne i tužne kao
površina Mjeseca.

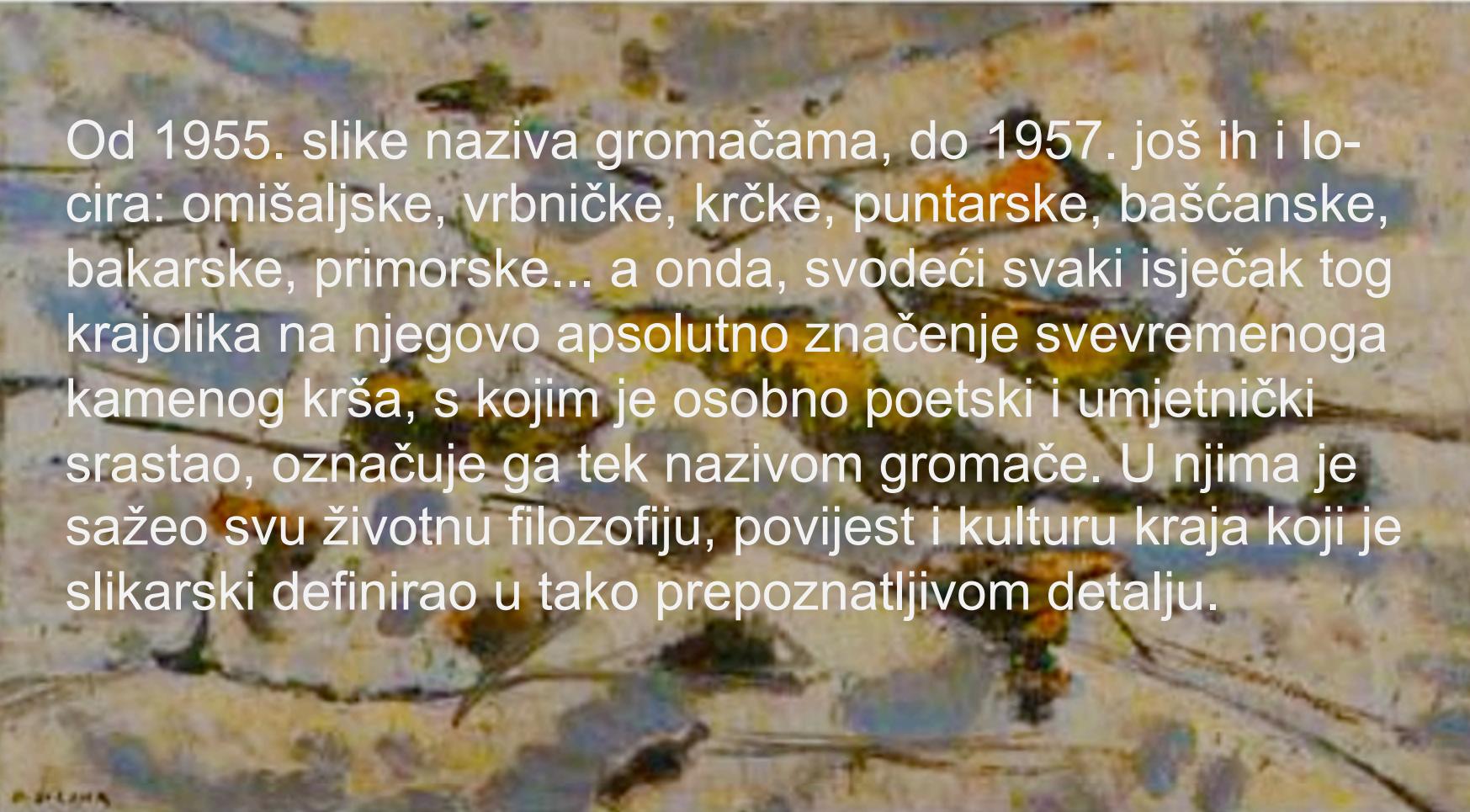
Čovjeku se čini,
gledajući te oblike, kao
Da stoji pred nekim velikim
zagонетним slovima, dok
sva realnost postaje
irealna...“

Kada se nalazim među stvarnim gromaćama, uvijek me obuzima neki osjećaj silnog uzbudjenja, koje ne znam definirati. Osjećam se, vrlo sretan i pun neke tihе svečane radosti. Osjećam prisutnost mnoštva ljudi i kao da čujem njihove glasove.

Nikad nisam naslikao sliku koju sam želio naslikati. Nikad mi to nije pošlo za rukom. Ali bih, nakon nekog vremena, shvatio da sam upravo to tražio.

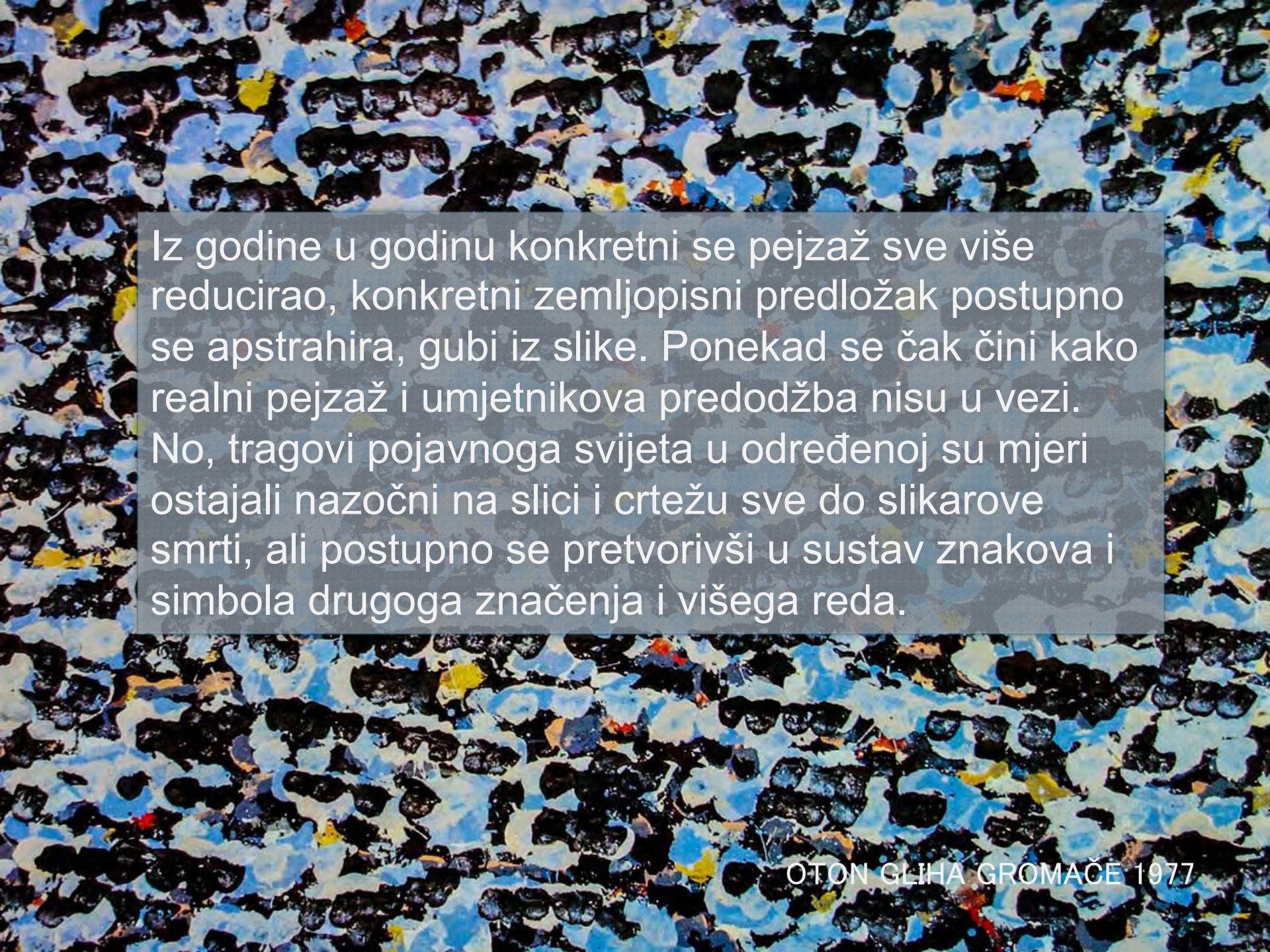

Od 1955. slike naziva gromačama, do 1957. još ih i locira: omišaljske, vrbničke, krčke, puntarske, bašćanske, bakarske, primorske... a onda, svodeći svaki isječak tog krajolika na njegovo apsolutno značenje svedremenoga kamenog krša, s kojim je osobno poetski i umjetnički srastao, označuje ga tek nazivom gromače. U njima je sažeo svu životnu filozofiju, povijest i kulturu kraja koji je slikarski definirao u tako prepoznatljivom detalju.

GROMAČE, 1955 god., 65x115 cm

OTON GLIHA GROMAČE 1965

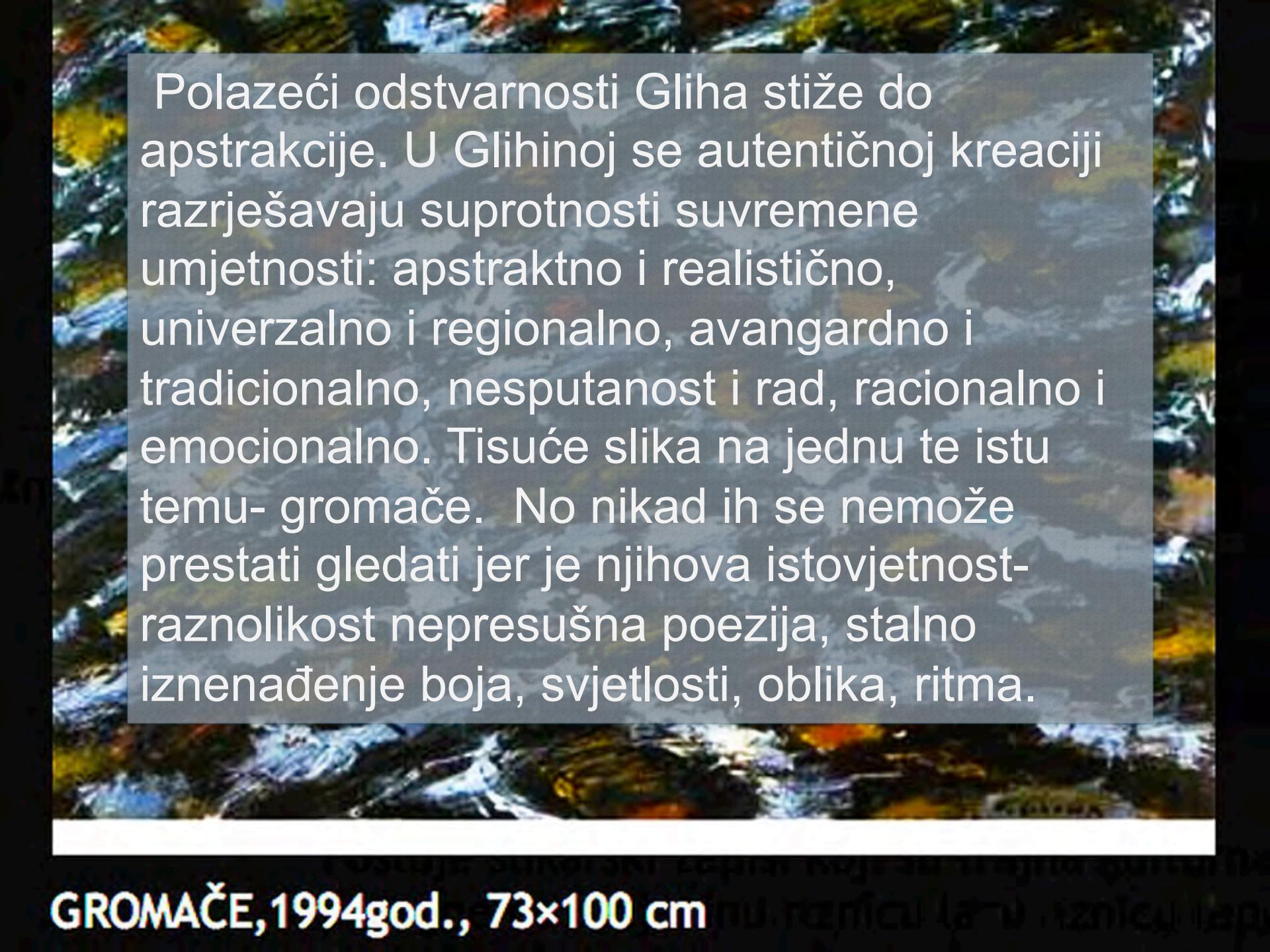
The background of the image is a vibrant, abstract painting. It features a dense, swirling pattern of dark blue, black, and white, with occasional bright yellow and orange highlights. The texture appears rough and layered, suggesting a thick impasto technique.

Iz godine u godinu konkretni se pejzaž sve više reducirao, konkretni zemljopisni predložak postupno se apstrahira, gubi iz slike. Ponekad se čak čini kako realni pejzaž i umjetnikova predodžba nisu u vezi. No, tragovi pojavnoga svijeta u određenoj su mjeri ostajali nazočni na slici i crtežu sve do slikarove smrti, ali postupno se pretvorivši u sustav znakova i simbola drugoga značenja i višega reda.

OTON GLIHA GROMAČE 1977

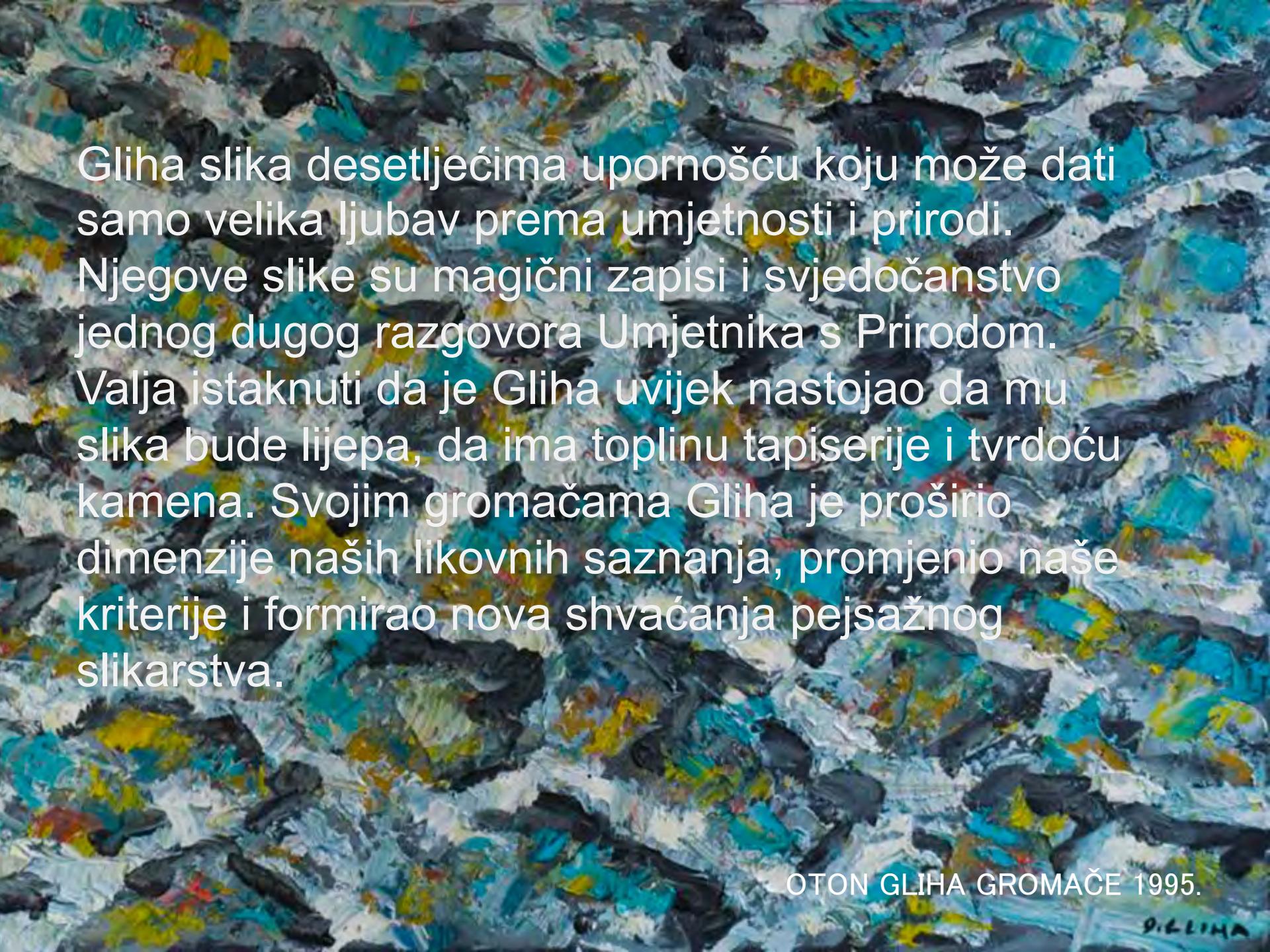

OTON GLIHA GROMAČE 1980.

Polazeći odstvarnosti Gliha stiže do apstrakcije. U Glihinoj se autentičnoj kreaciji razrješavaju suprotnosti suvremene umjetnosti: apstraktно i realistično, univerzalno i regionalno, avangardno i tradicionalno, nesputanost i rad, racionalno i emocionalno. Tisuće slika na jednu te istu temu- gromače. No nikad ih se nemože prestati gledati jer je njihova istovjetnost- raznolikost nepresušna poezija, stalno iznenadjenje boja, svjetlosti, oblika, ritma.

GROMAČE, 1994 god., 73x100 cm

The background of the entire image is a vibrant, abstract painting. It features a complex interplay of colors, primarily shades of blue, green, and yellow, with darker tones of black and grey. The brushwork is visible and expressive, creating a sense of movement and depth. The overall composition is dynamic and textured.

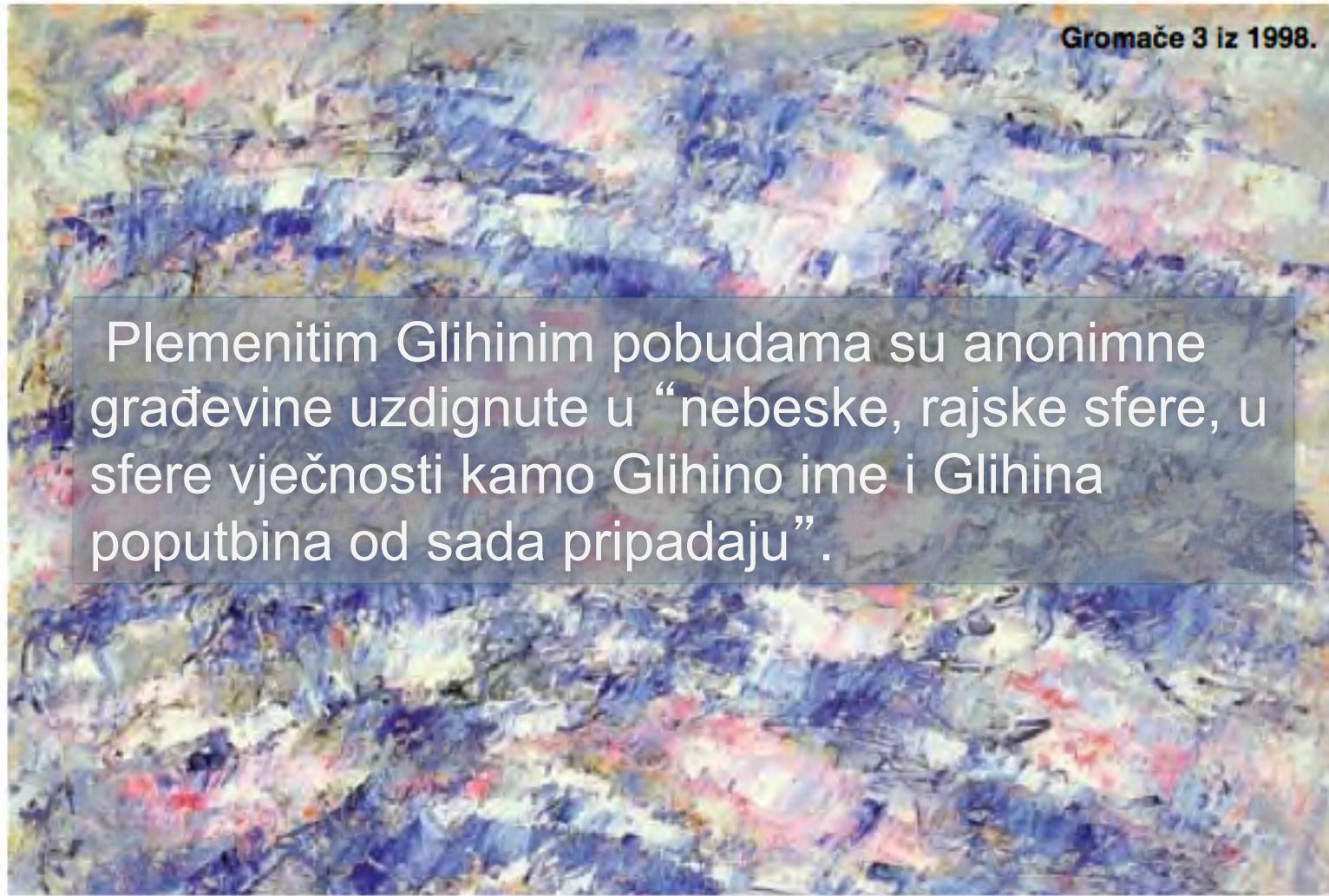
Gliha slika desetljećima upornošću koju može dati
samo velika ljubav prema umjetnosti i prirodi.

Njegove slike su magični zapisi i svjedočanstvo
jednog dugog razgovora Umjetnika s Prirodom.

Valja istaknuti da je Gliha uvijek nastojao da mu
slika bude lijepa, da ima toplinu tapiserije i tvrdoću
kamena. Svojim gromačama Gliha je proširio
dimenzije naših likovnih saznanja, promjenio naše
kriterije i formirao nova shvaćanja pejsažnog
slikarstva.

OTON GLIHA GROMAČE 1995.

OTON GLIHA

Plemenitim Glihim učinima su anonimne građevine uzdignute u "nebeske, rajske sfere, u sfere vječnosti kamo Glihino ime i Glihina poputbina od sada pripadaju".

Neposrednost je Glihi omogućila da ti pejzaži gromača u svoj svojoj jednostavnosti istovremeno ponesu biljeg veličine, one veličine i veličajnosti, što taj naš pejzaž u svojoj divljini, ogoljelosti i ljepoti stvarno ima. Gromače, ostvarene u ulju, crtežu ili grafici, svrstavaju Glihu među klasike hrvatskoga slikarskog moderniteta i stavljaju ga na vrh moderna svjetskog pejzažizma ili slikarstva strukturiranog krajolika

OTON GLIHA na gromačama
zastoru za RIJEČKO KAZALIŠTE 14X10 m 1981.

An abstract painting by Jackson Pollock, featuring a dense, chaotic arrangement of dark, expressive brushstrokes and splatters of white paint. The composition is non-representational, focusing on texture and form.

Nepredvidljivost je ključ moderne
estetike

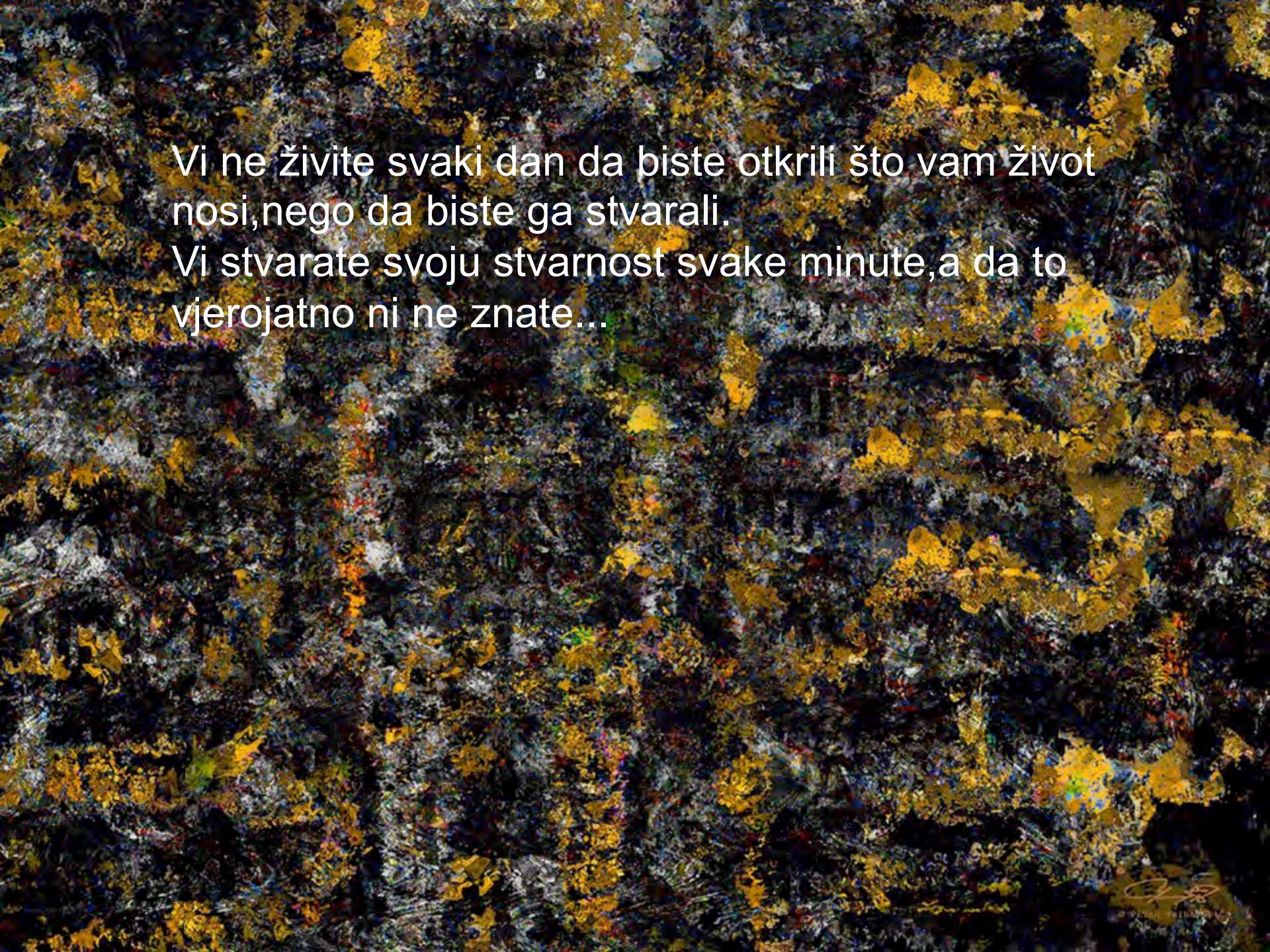
VAŽNO JE MISLITI DRUGAČIJE, SAMO AKO
SVJESNO I UPORNO MISLIMO I RADIMO ONO U ŠTO
VJERUJEMO MOŽEMO POSTIĆI REZULTAT,
PROMJENITI SEBE, STVORITI UMJETNIČKO DJELO,
DJELOVATI NA OKRUŽENJE

autor fotografija
i transformacija
PETAR TRINAJSTIĆ

[ZA POGLEDATI VIDEO KLIKNI OVDJE](#)

KRČKE GROMAČE

Vi ne živite svaki dan da biste otkrili što vam život nosi, nego da biste ga stvarali.

Vi stvarate svoju stvarnost svake minute, a da to vjerojatno ni ne zname...

ZNATE LI?

IZLAZI - GATES
3 4 5 6 KONTROLA PUTOVNICA
CARINSKA KONTROLA
CUSTOMS CONTROL

VISA CHECK

PORT OF RIVNAK
IF IT FITS
10m
PORT OF RIVNAK
IF IT FITS
10m
PORT OF RIVNAK
IF IT FITS
10m

ZABRJEN
NO ENTRANCE

OTON GLIHA kameni mozaik u pristanišnoj
zgradi aerodroma RIJEKA kod Omišlja 1970.

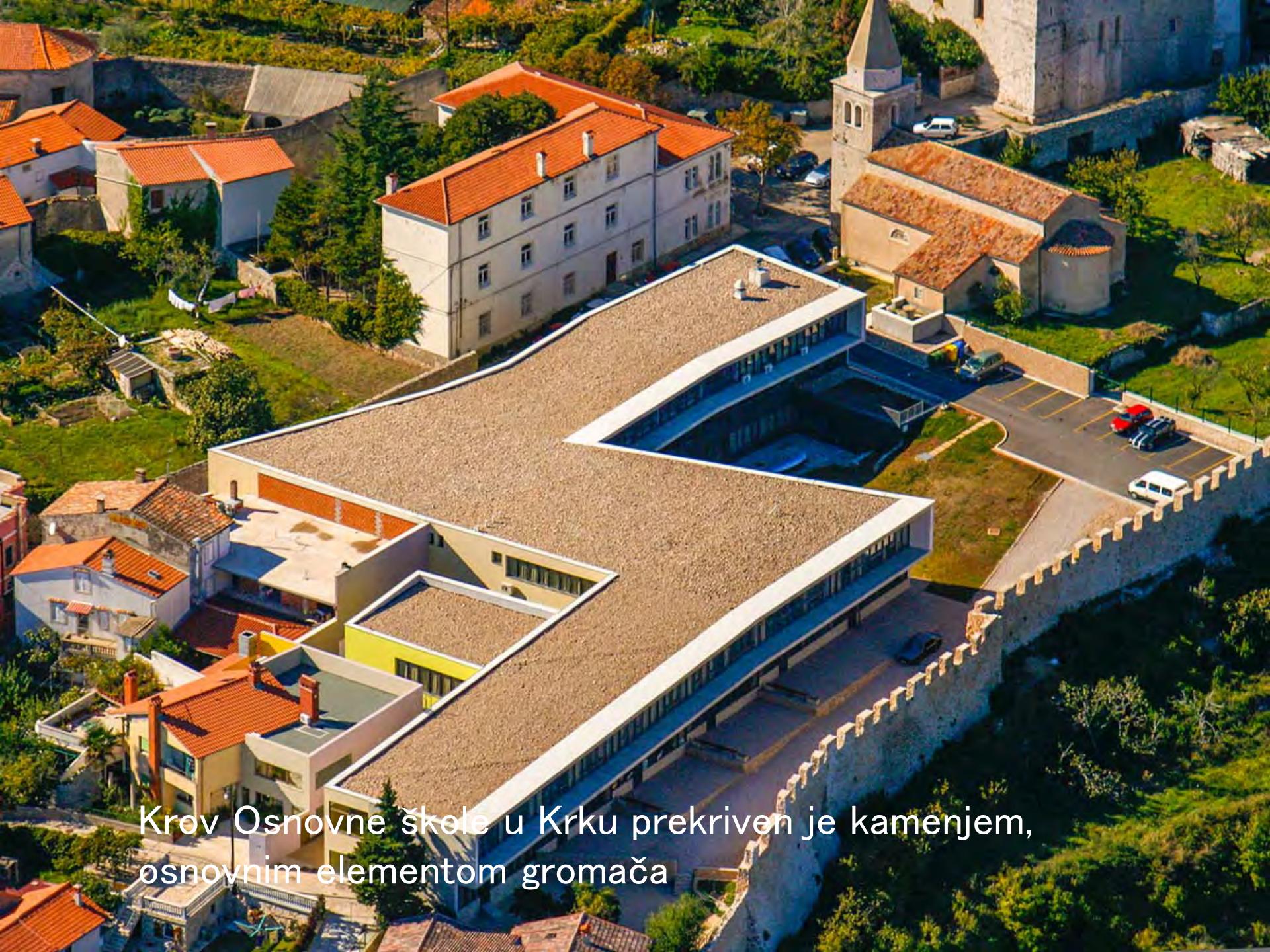
Nova graditeljsko tehnošku interpretaciju klasičnog
suhozida u armiranobetonskim pločastim prefabrikatima

Dječji vrtić u Krku

TLOCERT OSNOVNE ŠKOLE JE U OBLIKU GLAGOLJSKOG SLOVA K

Krov Osnovne škole u Krku prekriven je kamenjem,
osnovnim elementom gromača

“Prefabricirane gromače” danas su dio standardne ponude prefabricirane armirano-betonske galerijerije GP Krka. Gromača je postala globalno prisutni proizvod..

Aula Ivana Pavla II. Na Trsatu

A photograph of a stone wall. On the left, there is a vertical section of the wall made of irregular stones. To the right, a large, light-colored concrete panel is attached to the wall, featuring a textured pattern of small squares. The concrete panel appears to be a prefabricated panel with a decorative gromača (stone block) texture.

Izgubljena Gromača” odnosno prefabricirane ploče od izlivena betona sa strukturu negativa gromača danas na dojmljiv način uokviruju i zatvaraju multifunkcionalnu dvoranu u Krku.

Iskopano, zdrobljeno, i obrađeno kamenje ubačeno je u pravilne gabione. Gabioni posloženi u forme, tvore kolosalne zidove i kamene zavjese, te zrače duhom gromača i daju specifičan šarm Đamonjinom projektu islamskog centra u Rijeci. Osjeća se prepoznatljivost GP KRK-a.

Islamski centar u Rijeci

GP KRK – gradnja gromache

Voditelji projekta
i novinari na
lokaciji Zakan

M. TRINAJSTIĆ

Labirint glagoljskih simbola za čiste misli

Uz energetske i umjetničke funkcije bašćanski će labirint zasigurno biti i atraktivan način upoznavanja stranih posjetiteljima sa nekim od povijesnih znamenitosti Baške

Želimo li graditi labirinte ili obnavljati i čuvati mrgare?

se graditi u suhozidu, načinom gradnje gromača i mrgara, na spomenar o svakoj godini. Uz Vlatku Primorac govoril i njegov projektant, njemački pejzažni arhitekt Johannes Matthiessen te Branislav Polović, predstavnici Cofisle radile skupine oformljene radi realizacije tog neobičnog zajedničkog projekta Centra za očuvanje prirode i zdravlja »Sirion«, Općine te TZO Baška. Vlatka Primorac istakla je kako će gradnju labi-

biti vidljiv i iz same Baške.

– Hodajući labirintom, do kojeg se dolazi s krovom, u planinskom stizonu, svatko će imati neko svoje autentično iskustvo. Netko će ondje doći i svoje misli, ispočetka, pa napoliti labirint odgovor na neko unutrašnje pitanje, istakla je Primorac. Johannes Matthiessen rekao je kako hodajući k unutrašnjosti labirinta čovjek zapravo putuje u svoju unutrašnjost. Ljudima će uz svoje estet-

ske i turističke funkcije ovo mjesto pomoći da se smire, stopi s prirodom i vrate joj barem dio onog što joj svakog dana svojim neodgovornim poнаšanjem oduzimamo – doduše je.

Taj je kompleks zamišljen i kao buduće poprište kulturnih događanja pa će najvjerojatnije imati amfiteatarski oblik prilagođen održavanju različitih kulturnih i umjetničkih manifestacija.

Mladen TRINAJSTIĆ

JESU LI MRGARI UMJETNIČKO DJELO?

Mrgar na LIPICI autor PETAR TRINAJSTIĆ 2013.

Gromače su ostale bez prvotne svrhe, jer je nestalo ljudi i potreba kojima su služile. Stoje kao nijemi svjedoci prošlih vremena - kao spomenici rada, biljeg truda nebrojenih udaraca trnokopa, pralice i motike o kamen otočkih težaka i pastira.

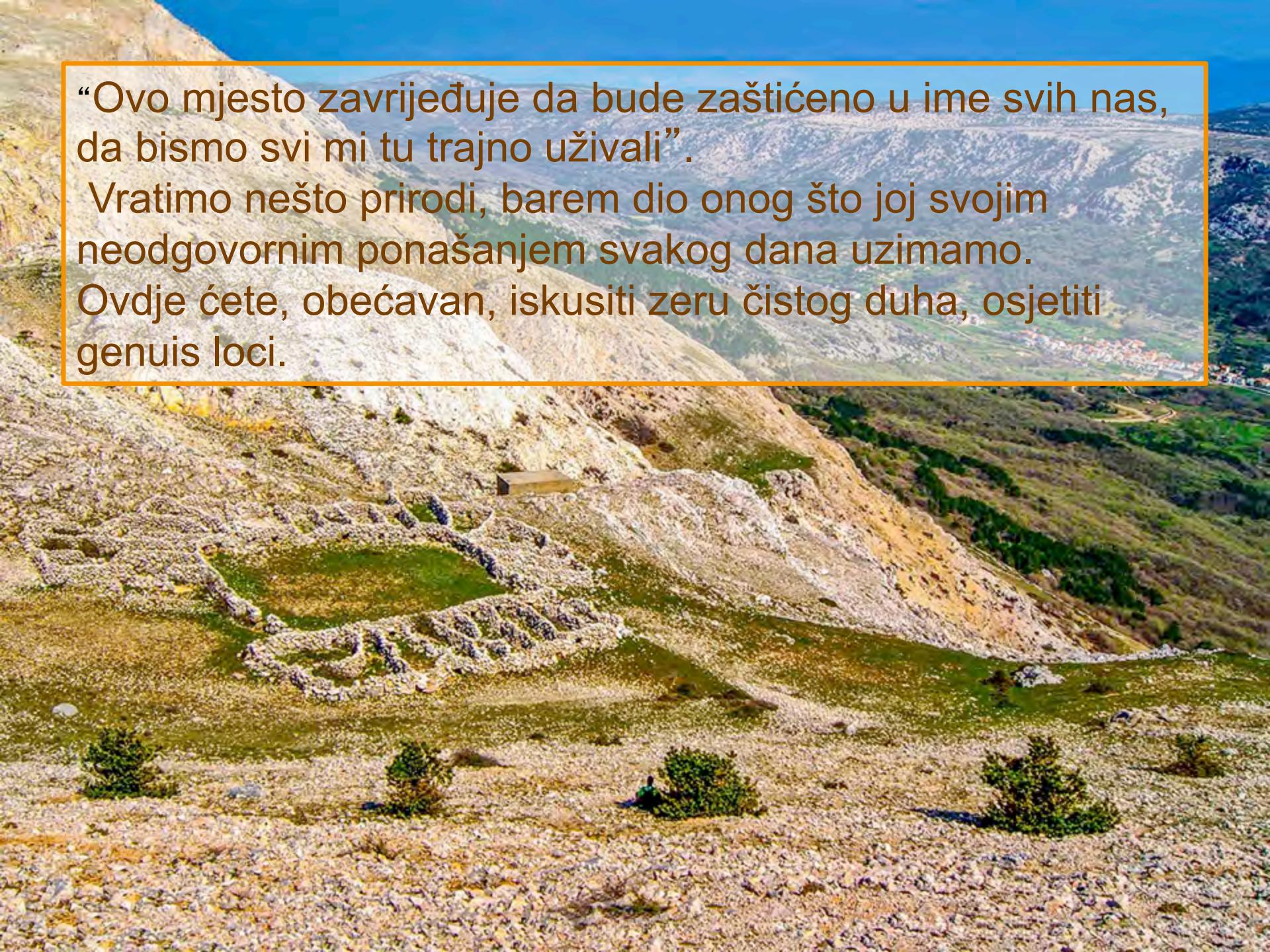

Stajati će kao otisak prošlih vremena u prirodi i svjedočiti o prošlosti sve dok ih vjetrovi i gromovi ne sruše, vode ne otplave ili obraste raslinje, ukoliko prije ne postanu prepreka čovjeku u njegovim novim namjerama, htijenjima i potrebama. Danas sve češće silni, čelčni zubi buldoždera nasrću u ovaj ambijent u kojem je neizmjeran rad ruku čovječjih elementarnu prirodu preobrazio u humanizirani pejsaž.

“Ovo mjesto zavrijeduje da bude zaštićeno u ime svih nas,
da bismo svi mi tu trajno uživali”.

Vratimo nešto prirodi, barem dio onog što joj svojim
neodgovornim ponašanjem svakog dana uzimamo.

Ovdje ćete, obećavan, iskusiti zero čistog duha, osjetiti
genius loci.

Fotografiranje i obnova mrgara na LIPICI

[ZA POGLEDATI VIDEO KLIKNI OVDJE](#)

PROJEKTI

BIOGRAFIJA VESTI FOTO KњIGE FILMOTI PROJEKTI KONCEPTI BLOG

www.trinajstic.com

HVALA NA PAŽNJI